

JMG

Examensarbete i medie- och
kommunikationsvetenskap

2012-05-30

Institutionen för journalistik,
medier och kommunikation
www.jmg.gu.se

”ATT LÄMNA DEN TEORETISKA TEXTBOKEN TILL
FÖRMÅN FÖR DEN RIKTIGA VÄRLDEN”.

LÄRARE OCH MEDIER I UNDERVISNINGEN

Författare: Fredrik Andersson & Elisabeth Eriksson
Handledare: Jan Stid
Kursansvarig: Malin Sveningsson

GÖTEBORGS UNIVERSITET
JOURNALISTIK, MEDIER OCH KOMMUNIKATION

ABSTRACT

Titel:	”Att lämna den teoretiska textboken till förmån för den riktiga världen” - Lärare och medier i undervisningen
Författare:	Fredrik Andersson & Elisabeth Eriksson
Institution:	Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, JMG
Kurs:	Mk1500, examensarbete
Termin:	Vårterminen 2012
Uppdragsgivare:	LUN, Annika Bergström
Handledare:	Jan Strid
Syfte:	Att undersöka lärares beskrivning gällande sina arbetssätt om, för och med medier samt motiven till dessa.
Metod:	Kvalitativa/kvantativa mailenkätintervjuer av lärare som arbetar med medier i undervisningen.
Material:	Mailenkäter
Nyckelord:	Medier, Media Literacy, Media Education, Mediepedagogik, IKT, Digital kompetens, Metodik, Pedagogik, Didaktik, Styrdokument, Lärare
Antal ord:	19.939 + Abstract, Executive summary samt Bilagor
Huvudresultat:	De tillfrågade lärarna i vår undersökning använder både aktivt och entusiastiskt medier i sin undervisning. Användningsområdena är många och personligt utarbetade och anpassade till lärarnas eget arbetsätt. Samtliga mediekategorier används av ett par av lärarna, medan kategorier som TV, filmer och andra rörliga bildmedier används av alla de tillfrågade lärarna. Det arbetsätt som är vanligast är att man arbetar <i>med</i> medier, det vill säga använder medier som ett verktyg. De lärare som undervisar <i>om</i> medier, mediernas form, innehåll och förutsättningar ur ett källkritiskt perspektiv, är de som har detta tydligt angivet i styrdokumentet för respektive kurs, lärare i språk, samhällskunskap och medierelaterade kurser. Medielärare arbetar även i störst utsträckning med att utbilda sina elever <i>för</i> medier, med andra ord medieproduktion, lära eleverna olika redigeringsprogram m.m. med avsikt att lära för ett framtida arbete inom medier. Ingen av lärarna i undersökningen nämner någon konkret inlärningsteori som de baserar sin undervisning på men det framgår att de ändå använder pedagogiska metoder i sin undervisning. De motiverar användandet av medier med att det medför många pedagogiska fördelar. Få av lärarna nämner styrdokumentet i sin motivering men det som sägs går att koppla till styrdokumentet, både de ämnesövergripande och de ämnesspecifika.

EXECUTIVE SUMMARY

Den här uppsatsen är en dokumentation över hur lärare, som arbetar *om, för* och/eller *med* medier i sin undervisning, beskriver sitt arbetssätt och hur de motiverar användandet av medierna i undervisningen. Ämnet är valt eftersom vi båda (uppsatsens författare) läser till medielärare och därför har ett egenintresse av att undersöka hur det faktiskt ser ut ute på skolorna. Uppsatsen är ett examensarbete på institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) på Göteborgs Universitet och skrivs på uppdrag av LUN. Nedan följer en kort sammanfattning av uppsatsens innehåll.

I dagens svenska skola investeras det miljarder i ny teknik. Egna datorer för eleverna, detsamma för lärarna och i såväl salar som speciallokaler rustas det upp med projektorer och annan teknisk utrustning. Samtidigt formuleras det i de nya styrdokumentens övergripande kunskapsmål att eleverna, både efter grundskolan och gymnasiet, ska kunna använda "... modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande". Mitt i detta står lärarna, som ofta saknar utbildning i nya medier och som dessutom behöver tänka på pedagogik och undervisning. Tidigare forskning har visat att området mediepedagogik är eftersatt. Det är oklart vad som är en god mediepedagogik och likaså hur och när lärare bör utbildas/vidareutbildas. Författarna till detta examensarbete har därför velat teckna en bild av dagsläget inom vad man kan sammanfatta som medieundervisning.

Studiens syfte är att *undersöka lärares beskrivning gällande sina arbetssätt om, med och för medier samt motiven till dessa*. Syftet konkretiseras genom följande frågeställningar:

1. Hur arbetar lärare med medier i undervisningen?
2. Vilka pedagogiska motiv ligger bakom lärares användande av medier i undervisningen?
3. Hur påverkar styrdokumentet användandet av medier i undervisningen?

För att få svar på dessa frågor har vi genomfört en kvalitativ/kvantitativ mailenkät med standardiserade frågor, både slutna och öppna. Vårt urval är icke slumpmässigt och har skett genom självselektionsurval, det vill säga respondenterna har själva anmält sitt intresse av att delta i vår undersökning. Vårt uppsatsunderlag bygger på enkätsvar från 14 lärare som alla arbetar *om, för* och/eller *med* medier i sin undervisning.

Undersökningen visar att det finns lärare ute på skolorna som aktivt och entusiastiskt använder medier i sin undervisning och att de har en stark tilltro till detta arbetssätt. Användningsområdena är många och i flera fall personligt utarbetade och anpassade för att passa respektive lärares undervisning. De medier som vi har undersökt har delats in i följande kategorier:

- Tidningar och andra pappersmedier
- TV, filmer och rörliga bildmedier
- Radio och andra ljudmedier
- Fotografier och andra bildmedier
- Spel och mjukvaruresurser
- Webbresurser
- Sociala medier

Variationen är stor kring vilka medier man använder. Den mediekategori som står ut som den största och mest använda är *TV, filmer och andra rörliga bildmedier* då den används i undervisningen av

alla de tillfrågade lärarna. En lärare motiverar användandet av rörliga bilder med att påpeka att syftet är att "Levandegöra något teoretiskt och torrt ... skapa intresse". De två mediekategorier som används minst är *Spel och mjukvaruresurser* samt *Sociala medier*. Sociala medier används främst av lärarna som ett medel för att kommunicera med elever. En lärare säger att Facebook ger en "Snabb och enkel kommunikation – med mejl når man inte elever tillräckligt snabbt" en annan säger "Att nå eleverna eftersom det är där 'de hänger'. De är vana vid detta sätt att få information".

Undersökningen visar att det arbetsätt som är vanligast är att man arbetar *med* medier, dvs som ett verktyg. Det handlar inte om att man använder mediet istället för något annat utan för att tillföra en ny dimension, ge ytterligare fördjupning, förstärka ett budskap, för att levandegöra och dramatisera. En lärare säger "Att levandegöra/dramatisera en föreläsning med ljudklipp är bra" en annan säger "Oftast visar jag en delar av en dokumentär, nyhetsinslag eller spelfilm för att introducera eller fördjupa ett ämnesområde".

De lärare som undervisar *om* medier, är de som har detta tydligt angivet i respektive kursers styrdokument. Det rör sig om lärare i språk, samhällskunskap och medieämnen. En lärare mediekunskap nämner att filmmedier används i "medieteoretiska moment – hur reklam fungerar, hur medier fungerar ... För innehålls- och formanalys". Det är även medielärarna som i störst utsträckning arbetar *för* medier, dvs utbildar sina elever i egen produktion av medier.

Ingen av lärarna nämner att de har några speciella pedagogiska inlärningsteorier i åtanke när de utformar sin undervisning *om*, *för* eller *med* medier. De motiverar dock tydligt varför de väljer att använda medier i sin undervisning. Genom deras svar kan man dra slutsatsen att de ändå planerar sina lektioner utifrån tydliga syften. De har de didaktiska frågorna i åtanke: Vad ska jag undervisa om? Varför? Och slutligen Hur, på vilket sätt?

Få av de tillfrågade lärarna nämner och motiverar sin undervisning direkt med styrdokumentet. Däremot så kan vi dra slutsatsen att lärarna arbetar efter dem även om de inte nämns. Grundat på deras svar kan man tydligt och klart konstatera att innehållet i undervisningen baseras på de mål och riktlinjer som är ställda för varje enskilt ämne men även på de ämnesövergripande riktlinjerna.

Vi kan konstatera att de lärare som arbetar med medier inte är isolerade eldsjälar, eftersom de har bra uppbackning både materiellt, i uppdraget och i utbytet med likasinnade kollegor, men de saknar en gemensam grundkarta och kompass. Utrustningen finns ute på skolorna, uppdraget är formulerat i styrdokumentet och lärarna har i många fall viljan – men vem ska bygga broarna?

Under vårt arbete med uppsatsen har vi insett att det finns områden inom mediepedagogiken ute i skolorna som behöver vidareutvecklas och forskas mer om. Forskning som kan svara på frågorna: Hur bör mediepedagogik utformas? Hur och när ska lärarna tillgodogöra sig denna mediepedagogiska kompetens – under lärarutbildningen eller som fortbildning? Vad krävs för att kunna utbilda/vidareutbilda lärare på detta sätt? På vilket/vilka sätt underlättas inlärning när man använder sig av medier? Vilka nackdelar finns det?

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING.....	7
2	BAKGRUND.....	8
	Det svenska skolsystemet.....	8
	Uppbyggnad.....	8
	Ansvar och styrning.....	8
	Styrdokumentet i ett medieperspektiv.....	9
	Skolans uppdrag.....	9
	Övergripande mål och riktlinjer.....	10
	Lärarens uppdrag.....	10
	Medier i skolan.....	10
	En kort historisk överblick.....	10
	Digital kompetens.....	11
	Digital kompetens inom skolan.....	11
	Medieundervisning.....	12
	Medieundervisningens problem.....	12
3	PROBLEMFÖRMULERING.....	14
	Inomvetenskaplig relevans.....	14
	Utomvetenskaplig relevans.....	14
	Begränsningsdefinitioner.....	15
	Medier.....	15
	Didaktik – teori och praktik.....	15
	Pedagogik – inlärningsteori.....	16
	Metodik – tillvägagångssätt.....	16
4	SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR.....	17
5	TEORI.....	18
	Teorier för undervisning om/för/med medier.....	18
	Media Literacy.....	18
	Media Education.....	19
	Mediepedagogik.....	20
	IKT & digital kompetens.....	21
	Pedagogiska inlärningsteorier.....	22
	Sociokulturell inlärningsteori.....	22
	Behavioristiskt orienterade inlärningsteorier.....	23
	Kognitiv lärandeteori.....	24
	Konstruktivismen.....	24
	Övrig inlärningsteori.....	25
	Styrdokument, ämnes- och kursplaner – mål för medieundervisning.....	25
	Medierelaterade kunskapsmål - elever som gått ut nian.....	26
	Medierelaterade kunskapsmål - elever som gått ut gymnasieskolan.....	27

6

METOD	28
Metod & metoddiskussion.....	28
Urval & urvalsdiskussion.....	28
Tillvägagångssätt & genomförande.....	28
Enkätundersökningen.....	28
Fördelar & nackdelar med mailenkäter.....	29
Bearbetning av material.....	29
Validitet- & reliabilitetsdiskussion.....	29
Etisk diskussion.....	30

7

RESULTAT & ANALYS	31
Respondenterna.....	31
Medier som används i undervisningen.....	31
Tidningar och andra pappersmedier.....	31
Tv, filmer och andra rörliga bildmedier.....	33
Radio och andra ljudmedier.....	36
Fotografier och andra bildmedier.....	37
Spel och mjukvaruresurser.....	39
Webbresurser.....	40
Sociala medier.....	42
Sammanfattning.....	43
Hur arbetar lärare med medier i undervisningen?.....	43
Finns det några bakomliggande pedagogiska motiv?.....	43
Påverkar styrdokumentet?.....	44

8

SLUTDISKUSSION	46
Lärare och medier i undervisningen.....	46
Lärare och pedagogik.....	47
Lärare och styrdokument.....	48
En liten kort kommentar angående lärare, sociala medier, metodik och styrdokument.....	48
Avslutande diskussion.....	48
Förslag till fortsatt forskning.....	49

9

KÄLLFÖRTECKNING	50
Elektroniska källor - pdf-fulltext.....	51
Övriga elektroniska källor.....	52

10

BILAGOR	53
Bilaga 1 – Mailförfrågan angående deltagande i mailenkäten.....	54
Bilaga 2 - Mailenkät samt informationsbrev.....	55
Bilaga 3 - Bilder på analyschema: Respondenter, Vad, Hur samt Varför.....	64

INLEDNING

Det vi i dagligt tal kallar medier är, vare sig vi talar om tekniken i sig eller användningsområden, ett fält i stadig och hastig utveckling. Matteo Zacchetti,¹ menar att mänskligheten har upplevt tre omvälvande språng vad gäller utvecklingen av medier: 1) Gutenberg, tryckpressen och det tryckta ordet 2) elektroniska medier såsom radio, TV och film som möjliggjorde 1900-talets masskommunikation, och slutligen 3) Internet och de dagens digitala teknologier.² Zacchetti skriver:

The era of the Internet and digital technologies has brought about significant changes: the mass of available information has increased dramatically; there are more and more possibilities to make contacts and exchange information both at personal and professional levels, as well as new opportunities to speak up, to spread one's opinions directly and without mediations.³

Naturligtvis påverkar denna utveckling en institution som den svenska skolan. Elever förses med egna datorer (så kallade en-till-en- eller 1:1-datorer), nya digitala hjälp- och läromedel utvecklas och i de nya läroplanerna blir skrivningarna om media och så kallade mediekompetenser fler och tydligare. Mitt i allt detta finns lärarna. Som ska följa kursplaner. Som ska vidareutbilda sig i tekniken. Som ska vara kreativa i sin lektionsplanering och därutöver ständigt uppdaterade vad gäller styrdokument, pedagogik, teknik, sina ämnesområden, nyheter i allmänhet och nyheter inom digitala läromedel i synnerhet. Kort sagt som ska vara multikompetenta. Eftersom vi båda utbildar oss till lärare och denna problematik snart blir vår verklighet och vardag är vi intresserade av att ta reda på hur andra lärare ser på sitt professionella huvudområde – pedagogik och undervisning – i ljuset av detta?

1 Samordnare och kontaktperson angående Media Literacy inom Europakommissionen

2 Zacchetti (2004)

3 Ibid. s63

BAKGRUND

För att teckna en bakgrund till det område som detta examensarbete önskar behandla följer här en kortfattad översikt över det svenska skolsystemet, dess uppdrag, hur media historiskt tagits in i skolans verksamhet samt en bedömning av svenska lärares digitala kompetens.

Det svenska skolsystemet

Ca 1,5 miljoner svenskar har, som lärare eller som elev, sin dagliga arbetsplats inom det svenska skolsystemet.⁴ I skollagen, SFS 2010:800, uttrycks regler gällande skolplikt, skolans uppbyggnad, ansvarsfördelning, lärarkompetens, riktlinjer för kränkande behandling m.m. Avsnittet om skolans uppbyggnad bygger på det som står i skollagen.

Uppbyggnad

Sveriges offentliga skolsystem består av två delar. För det första, en obligatorisk del och till denna räknas grundskolan, sameskolan, specialskolan och särskolan. Den svenska grundskolan är nioårig och här går alla barn mellan sju och sexton år. Sameskolan är en skola med samisk inriktning öppen för samiska barn. Undervisningen sker på samiska och svenska. Vidare är specialskolan en skola för barn som är blinda, synskadade, döva eller har grava hörselskador. Den obligatoriska särskolan (det finns en frivillig också) består av grundsärskolan och träningskolan. I grundsärskolan går barn med lindriga utvecklingsstörningar. Ämnena är samma som i grundskolan, dock har alla elever en individuell studieplan. I dessa anpassas innehållet utifrån varje elevs specifika förutsättningar. I träningskolan sker utbildningen sedan i ämnesområden i stället för ämnen. Ämnesområdena är kommunikation, estetisk verksamhet, motorik, verklighetsuppfattning samt vardagsaktivitet.

För det andra består det svenska skolsystemet av de frivilliga skolformerna. Hit räknas förskolan, gymnasiet och vuxenutbildningen. Förskolan är en frivillig skola som erbjuds alla barn från det året de fyller sex år. Här förbereds eleverna för grundskoleutbildning innan de börjar årskurs ett. Efter grundskolan har eleverna möjlighet att välja att gå vidare till gymnasiet – en treårig fortsättningsutbildning där eleverna väljer programinriktning. Motsvarande för elever med utvecklingsstörning är den fyraåriga gymnasiesärskolan som även den är organiserad i program. Vuxenutbildningen, slutligen, består av grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning, vilka motsvarar grundskolan och gymnasiet men här ges för vuxna. Till detta finns också Särsvux, för vuxna med särskilda behov och SFI, svenska för invandrare. Andra skolverksamheter i Sverige är förskoleverksamhet, skolbarnomsorg, folkhögskola, kvalificerad yrkesutbildning och högskola/universitet.

Ansvar och styrning

Den svenska skolan är en målstyrd verksamhet vilken regleras och styrs av skollagen, SFS 2010:800, och de av regeringen utfärdade läroplanerna. De senaste och nu gällande läroplanerna är: Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (LGR11), Läroplan för grundsärskolan (Grundsär11) och Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011 (GY11) vilka samtliga infördes från och med höstterminen 2011. I

⁴ Skolverket, statistik och analys

läroplanerna anges de värden som ska genomsyra undervisningen samt de mål som ska uppnås. Huvuduppdraget är elevernas utveckling och lärande, i detta uppdrag har dock de enskilda lärarna stor frihet i både val av innehåll och arbetssätt.⁵

Styrdokumentet i ett medieperspektiv

I de nya läroplanerna finns flertalet skrivningar som kan ses som incitament till att jobba aktivt med medier i skolan. Dessa redovisas här för att senare kunna användas för att diskutera våra resultat utifrån.

Skolans uppdrag

Skrivningarna kring skolans värdegrund och uppdrag är likartade på gränsen till identiska om man jämför de nya läroplanerna LGR11, Grundsär11 och GY11. I samtliga uttrycks att en del av uppdraget är att:

”Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt.”⁶ Utöver detta innehåller alla tre skrivningar om förmågan att kritiskt granska fakta och förhållanden. I GY11 finns också tillägget:

Förändringar i arbetslivet, ny teknologi, internationaliseringen och miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja att pröva och omsätta nya idéer i handling och att lösa problem.⁷

Dessa formuleringar kan till viss del läsas som en ansats till att göra medievana, såväl i undervisning som i egna studier. I uppdraget ges också riktlinjer som öppnar upp för lärande utifrån flera källor och elevernas vardag. I GY11 formuleras det:

Elevernas kunskapsutveckling är beroende av om de får möjlighet att se samband. Skolan ska ge eleverna möjligheter att få överblick och sammanhang. Eleverna ska få möjlighet att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper.⁸

Skolan kan inte ensam förmedla alla de kunskaper som eleverna kommer att behöva. Det väsentliga är att skolan skapar de bästa samlade förutsättningarna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. I det sammanhanget ska skolan ta till vara de kunskaper och erfarenheter som finns i det omgivande samhället.⁹

Liknande skrivningar för grundskolan och grundsärskolan lyder:

Skolan ska främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och en utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet.¹⁰

Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling.¹¹

5 Skolverket

6 LGR11 s9, Grundsär11 s9 samt GY11 s8

7 GY11 s7

8 Ibid. s8

9 Ibid. s8

10 LGR11 s10 samt Grundsär11 s10

11 LGR11 s10 samt Grundsär11 s10

Övergripande mål och riktlinjer

Vad gäller elevernas kunskaper är det skolans ansvar att de efter samtliga skolformer:

- kan använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande, och
- kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden

Samtliga elever ska också kunna använda bok- och bibliotekskunskap och modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande.¹² I GY11 tillkommer dessutom att eleven:

- har förmåga att kritiskt granska och bedöma det han eller hon ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor

Lärarens uppdrag

När det gäller elevernas kunskaper är läraren inom samtliga skolformer ålagd att organisera och genomföra arbetet så att eleven:

- utvecklas efter sina egna förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,
- upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt,
- får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang¹³

Dessa uttrycker rent faktiskt ingenting om medier men öppnar ändå upp för variation i lärarnas undervisning och material.

Medier i skolan

En kort historisk överblick

Den svenska skolan har en relativt lång tradition att vara öppen för medieinslag. Den har parallellt en lika lång tradition av motstånd mot detsamma. Rönnberg skriver att redan 1921 inledde Svensk Filmindustri skolfilmsproduktion. Bara under första året producerades 500 omredigerade dokumentärer för skolbruk. Dessa uppges ha setts av ungefär en halv miljon elever, som tågade till respektive Orts biograf för detta lärande.¹⁴ Enligt Rönnberg var mottagandet hos lärarkåren minst sagt svalt. Redan tidigt under 1900-talet hade lärarkåren organiserat sig mot ”dålig” litteratur och nu råkade filmmediet ut för samma behandling. Lärarna och även läroverken tillhörde förespråkarna av filmcensur och önskade en Biografkommitté som skulle få biograferna att ställa sig under kontroll av en pedagogisk granskningsnämnd. Det skadliga och omoraliska inflytandet på ungdomen angavs som huvudargument.¹⁵ Med TV:ns intåg i hemmen insåg man att slaget om den moraliska fostran var förlorat för skolan och sedan dess har man i stället försökt att fokuserat på att göra eleverna till kritiska användare av media. Skrivningar om medieanvändning har därefter funnits i läroplaner ända sedan 1960-talet.¹⁶

Grundmönstret vid introducerandet av nya medier i skolan har historiskt varit detsamma. Först ser man på det nya mediet med enbart skepsis, som något de unga ska skyddas mot. Detta övergår sedan i en övertro på mediet i skolans tjänst, man tror sig ha funnit en ny, pedagogisk mirakelkur

12 LGR11 s14, Grundsär11 s14 samt GY11 s10

13 LGR11 s14, Grundsär11 s15 samt GY11 s11

14 Rönnberg (2003) s75

15 Ibid. s76

16 Ibid. s4, 82-85

(skolradio, skolbio, skol-TV). Till sist övergår entusiasmen i någon sorts normalisering, vilken enligt Rönnerberg ofta övergår i likgiltighet och i viss mån en tillbakagång till hur man alltid undervisat tidigare.¹⁷

Rönnerberg menar att med datorernas intåg i skolans värld har dock detta mönster brutits. Mediet har snabbt omfamnats. Även om man skulle kunna argumentera för att vi fortfarande befinner oss i fas två av ovanstående (övertro), är det väl få som tror att datorerna kommer att försvinna från skolans värld. Skälen till att datorerna tros ha klarat sig så bra kan sammanfattas som att den är ett verktyg eleven både kan skriva med och arbeta med själv, vilket ses som mer liggande i skolans linje än de passiviserande medierna film och TV. Datorn är också en relativt lättanvänd källa till ny kunskap som uppmuntrar både till interaktivitet och samspel, då flera elever enkelt kan jobba tillsammans och lära gemensamt.¹⁸

Digital kompetens

Ett nyckelord inom fältet IT och skolan är begreppet *Digital kompetens*. Europaparlamentet sammanställde 2006 en lista med definitioner av en rad kompetenser. Gällande digital kompetens lyder definitionen:

Digital kompetens innebär säker och kritisk användning av informationssamhällets teknik i arbetslivet, på fritiden och för kommunikationsändamål. Den underbyggs av grundläggande IKT-färdigheter, dvs. användning av datorer för att hämta fram, bedöma, lagra, producera, redovisa och utbyta information samt för att kommunicera och delta i samarbetsnätverk via Internet.¹⁹

Digital kompetens inom skolan

Skolorna i dagens Sverige satsar enorma summor på datorer. Enligt en artikel på idg.se beräknas satsningen på så kallade skol-pc under åren 2010-2012 ha legat på tre miljarder kronor.²⁰ Så tekniken finns, men hur är det med kunnandet.

I examensarbetet "Utveckling av lärares digitala kompetens" har Stefan Knutsson, civilingenjör och lärare, velat undersöka om man med relativt enkla medel kan höja lärares digitala kompetens med motiveringen att den i dagsläget är för låg. Knutsson tecknar en bred forskningsöversikt och som bakgrund till sin studie sammanfattar han tidigare forskning i följande fyra exempel:

Det krävs en utökad fortbildning för att förbättra lärarnas beredskap att undervisa med hjälp av datorer (Lindh, 1993, s. 12).

I dag hittar vi i många skolor elever som är mycket skickligare IT-hanterare än sina lärare (Jedekog, 1998).

Kompetensen att använda IT på ett pedagogiskt utvecklat sätt är generellt låg och behöver höjas. (Bonnevier, Holm, Karlsson, Lennemyr-Winkler, 2004, s. 18)

Datorer har mer eller mindre dykt upp utan att användarna fått någon adekvat utbildning (Lindén, Möller Norén, 2006).²¹

Knutsson redovisar vidare belegg för att fokus legat för mycket på tekniken i sig och att lärandeprocesserna därmed hamnat i skymundan. Knutsson citerar Farkell-Bååthe:

Den pedagogiska delen med den praktiska användningen av IT i det dagliga arbetet och inlärningsprocessen har ej uppmärksamats tillräckligt. Ej heller har man tagit hänsyn till lärares och lärarstuderandes nödvändiga behov av utbildning om datorn som inlärningsresurs.²²

17 Ibid. s70

18 Ibid. s64-70

19 Europaparlamentet (2006) s20

20 Skol-PC En ny miljardmarknad

21 Knutsson (2009) s2

22 Ibid. s14

Knutsson menar att det inte är teknologin i sig som är viktig för elevernas lärande utan det är den didaktiska och pedagogiska organisationen som är avgörande. Han skriver vidare att politiker och skolledare fokuserar på underhåll och investeringar i datorutrustningar istället för hur man får en fungerande undervisning. Detta kan bero på att de saknar kunskap i hur tekniken kan användas praktiskt i undervisningen. Knutsson skriver vidare att det istället är lokala eldsjälar ute på skolorna som driver utvecklingen. Slutligen menar han att det är skolan som måste utvecklas genom att IT används inte tvärt om.²³

Medieundervisning

Framväxten av ett nytt mediasamhälle och utvecklingen av teknik har i kombination med nya formuleringar i skolans styrdokument på många sätt placerat mediepedagogik i fokus inom skolans verksamhet. Trots detta har det gått trögt med den faktiska implementeringen. Ett av grundproblemen är att det inte finns någon tydlig definition av vad mediepedagogik betyder. Det har därför inte heller funnits någon entydig forskning om varför det skulle vara viktigt eller hur det ska gå till.

Medieundervisningens problem

I boken *Vad ÄR mediepedagogik?* redovisar Margareta Rönnerberg, docent i filmvetenskap och tidigare adjungerad professor i mediepedagogik, fyra ytterligare skäl. För det första har lärarkollegiets ålder och synen på lärarrollen varit ett hinder. Lärarrollen har setts som en motvikt till media (som i många fall enbart setts som skadligt) och lärarens status har i många fall höjts om denne ej använt sig av medier i undervisningen. Generationsklyftor har också spelat in. Lärarna, såväl inom lärarutbildningen som i skolorna, är själva i många fall uppvuxna utan datorer eller till och med TV, de har heller ingen medieutbildning och detta har sammantaget lett till att medier har setts som något som eleverna håller på med på fritiden.²⁴ Rönnerberg hävdar dock att det inte endast räcker med en förnyring av lärarkåren, eftersom det bland yngre lärare paradoxalt nog funnits tendenser till att vara ännu mer kritiska till medier – troligen på grund av osäkerhet i sin yrkesroll. Till detta kommer också det så kallade ”skolkretslopps syndromet” – att lärarkåren utgörs av människor som själva alltid trivs i skolmiljö och där media och allt annat utanför skolmiljön ses som något konkurrerande, skrämmande och hotfullt.²⁵ Rönnerberg sammanfattar vad som bör göras för att motverka detta första skäl till trögheten för mediepedagogik:

Det blir alltså viktigt att både satsa på fortbildning av äldre lärare i media och på nyrekrytering av nyligen arbetslösa inom andra yrken för att bryta skolkretsloppssjukan. Men så länge detta mediepådyvlade sker uppifrån-och-ned, och det inte finns någon efterfrågan hos den berörda lärarkåren själv, är uppgiften svår och kräver således ”medvetandehöjande insatser” och mediepedagogiskt grundade forskningsinsikter.²⁶

Som ett andra skäl till trögheten anger Rönnerberg att skolinslaget Mediekunskap har haft dåligt rykte på högskolorna då det ansetts normativt och moraliserande. Detta har i förlängningen lett till att få högskolelärare i medieämnen velat befatta sig med lärarutbildning eftersom skolorna sedan försökt skapa en motkultur mot medier.²⁷

Rönnerberg menar att många fortfarande förväntar sig, av introduktionen av media i skolorna, att man ska kunna vaccinera eleverna mot ”skadlig påverkan” och ”lyfta” dem till kulturellt mer högstående och ”estetiskt värdefulla” produkter. Fortfarande motiverar många lärare sitt intresse för medieundervisning med synen på eleverna som hjälplöst manipulerade av media, det vill säga man

23 Ibid. s14

24 Rönnerberg (2003)

25 Ibid.

26 Ibid. s3

27 Ibid.

intar fortfarande en defensiv, protektionistisk linje, trots att medieforskningen sedan länge vunnit nya insikter.²⁸

Vidare skriver Rönnerberg att medierna har setts som något som ”gör” skadliga saker (manipulerar, förför, konstruerar falska bilder) med de passiva eleverna och mediekunskapens syfte har på så sätt blivit förebyggande, MOT påverkan från hypnotisörerna. Rönnerberg hävdar att det aldrig kan vara bra med en undervisning som vars syfte är att befästa gränserna mellan elevernas vardagsupplevelser och skolan och tycker istället att skolan ska lägga grunden till ett mer medvetet och reflekterande medieanvändande. Dels genom att använda medier för att förstå sig själva, andra och samhället och dels genom att producera egna medier för att på så sätt ges ett aktivt, demokratiskt samhällsdeltagande.²⁹

Rönnerbergs tredje skäl är hur medias närvaro i skolan motiverats. Motiveringarna har oftast utgått från tre grundsatser: att unga dagligen redan konfronteras med media, att de måste lära sig umgås kritiskt med media och att de ska lära sig att bruka medier som informationstekniska hjälpmedel. Rönnerberg argumenterar dock för att inget av dessa tre skäl är tillräckliga. Media ska istället in i skolan för att ”...de nya och halvgamla audiovisuella medierna är dagens dominerande uttrycksformer, huvudförmedlare av det som tänks och sägs i vårt samhälle. Medieberättelser är vår tids symboliska former och inte främst några metodiska hjälpmedel eller kulturförstörare.”³⁰ Det handlar alltså inte om underhållning eller förenklad språkundervisning utan om att digitala och audiovisuella uttrycksformer ersatt böcker som den dominerande kommunikationsformen. Rönnerberg jämför medieberättelser med sagor och undrar varför barn inte ses som ”användare” eller ”konsumenter” av de förra samt vad som egentligen skiljer dessa två former av berättande.³¹

Slutligen menar Rönnerberg att den fjärde anledningen till att det gått trögt att få in en fungerande mediepedagogik i den svenska skolan är att det saknas forskning inom området. Forskning kring såväl hur man som vuxen bäst förhåller sig till ungas mediebruk och sedan som lärare/fostrare bäst underlättar övergången till den egna delkulturen/vuxenvärlden efterlyses. Rönnerberg saknar också forskning kring vilka moment som passar bäst för vilket skolstadium, forskning kring pedagogiskt förankrade undervisningsmetoder och didaktik samt dessutom utvecklandet av användbara läromedel och lektionstips.³² Det sista sammanfattas:

Inte förrän lärarutbildningen introducerar konkreta koncept eller modeller för hur man kan arbeta med media i olika ämnen, kommer någonting att hända. Ty varför skulle sådana lektionsförslag vara mer ”normerande” beträffande media än på SO- eller språkområdet?³³

28 Ibid.

29 Ibid.

30 Ibid. s5

31 Ibid.

32 Ibid.

33 Ibid. s6

PROBLEMFÖRMULERING

Som påvisats i bakgrunden så ligger problemen kring medieundervisning på flera plan. För det första är det inte ens självklart vad man menar med media. I vardagligt tal kan man prata om medier som en teknik, ett verktyg eller redskap för att producera saker eller som den information som finns runt omkring oss i vår vardag. En växande del av vår vardag, hur vi kommunicerar i sociala nätverk, hur vi roar oss, sköter formell samhällskontakt såsom deklaration, sjukanmälan etc, samt vår konsumtion, är beroende av medier.

För det andra är det inte heller helt klart vilken plats medieundervisningen ska ta i skolan. Ska det vara ett eget ämnesområde, ska det finnas i alla kurser, ska det bara undervisas kring för vissa åldrar eller på vissa program? Dessutom tar kunskap om medier och teknik en allt större plats i de nya läroplanerna. Man kan därför anta att medieundervisningen tar tid att arbeta in i den dagliga verksamheten. Hur gör lärare? Använder de medier? Och i så fall hur och varför?

Inomvetenskaplig relevans

Tidigare forskning har koncentrerat sig mycket på eleverna, i vilken utsträckning de har tillgång till teknik, t.ex. persondatorer, deras medievanor osv. I de fall man har studerat lärarna har det gällt deras syn på medier i undervisningen ur ett strikt medieperspektiv eller deras digitala kompetens. Rönnberg menar att anledningen till att det går trögt att implementera mediepedagogik i den svenska skolan beror på att det saknas forskning om bland annat pedagogiskt förankrade undervisningsmetoder och didaktik.³⁴ Det saknas med andra ord forskning om *hur* och *varför* lärare, oavsett ämne, använder medier i sin undervisning, ur ett didaktiskt perspektiv. Dessutom har tidigare forskning genomförts på grundval av de gamla styrdokument. År 2011 kom den nya skolreformen och nya styrdokument introducerades, därför kan det vara relevant att undersöka hur dessa påverkar lärare i deras arbete.

Vår studie är en undersökning som behandlar mediepedagogik, pedagogiska inlärningsteorier och metodik. Den kommer att bidra till att vi får en insikt i hur lärare i grund- och gymnasieskolan kan arbeta om och/eller med medier i skolan utifrån de nya styrdokument och utifrån ett didaktiskt perspektiv.

Utomvetenskaplig relevans

Uppsatsen bidrar till att ge en bild av hur dagens elevers medieundervisning ser ut. Vad får eleverna med sig för kunskaper i livet? Kunskaper som är så viktiga för att de ska kunna fungera som medborgare i vårt demokratiska samhälle.

Vi läser båda till gymnasielärare med inriktning medier och kommunikation och har därför även ett personligt intresse av att genomföra en studie av detta slag. Vi får genom denna studie en större insikt i de kursplaner och styrdokument som styr verksamheten och som därmed kommer att påverka vårt arbete i framtiden. Dessutom får vi reda på hur redan yrkesverksamma lärare arbetar, hur de tänker kring att använda medier i sin undervisning samt vad de grundar sin metodik på. Vi och studiens läsare får därmed tips om olika arbetssätt man kan utnyttja i sitt arbete som lärare med sina elever.

³⁴ Ibid.

Begreppsdefinitioner

Alla människor har olika sätt att definiera begrepp, man tolkar orden olika beroende på egna erfarenheter, kunskap och andra bakomliggande orsaker. Vi anser därför att det är viktigt att vi redogör för vår tolkning av de begrepp som är nyckelord i studien.

Medier

Vår tolkning av ordet medier är att det är ett verktyg som används för att kommunicera information med andra. Kommunikationen sker med andra ord inte ansikte mot ansikte. Vi använder oss därför av David Buckingham's³⁵ och Divina Frau-Meigs³⁶ definition av ordet medier: ”a channel through which effects or information can be carried or transmitted”³⁷ och vidare ”A medium is something we use when we want to communicate *indirectly* with other people – rather than in person or by face-to-face contact”³⁸.

Frau-Meigs nämner olika typer av moderna kommunikationsmedier och menar att alla de ingår i begreppet medier. Det handlar om t.ex. TV, film, radio, fotografier, reklam, tidningar, inspelad musik, datorspel och internet.³⁹ Vi har haft detta som utgångspunkt när vi arbetat med indelning av medier i vår undersökning. Medierna indelas i följande kategorier:

- Tidningar och andra pappersmedier
- TV, filmer och andra rörliga bildmedier
- Radio och andra ljudmedier
- Fotografier och andra bildmedier
- Spel och mjukvaruresurser
- Webbresurser
- Sociala medier

I rapporten utgår vi från Karin Fogelbergs⁴⁰ tre kriterier för medieundervisning, 1) *om* medier - kritisk mediekompetens, det vill säga form, innehåll, förutsättningar och ett kritiskt förhållningssätt 2) *för* medier - medier som gestaltungsform, att man lär eleverna att hantera den praktiska kunskapen, att kunna producera, redigera m.m. att undervisa och slutligen 3) *med* medier - att man använder medierna som ett läromedel, verktyg eller ett redskap i undervisningen.⁴¹

Didaktik – teori och praktik

I NE står följande definition angående didaktik: ”läran om undervisning; undervisningens och inläringens teori och praktik”.⁴² Genom att arbeta didaktiskt kan man hitta sätt bra sätt att organisera sin undervisning och efteråt analysera den. Inom didaktiken finns fyra viktiga frågor som läraren måste ställa sig inför varje undervisningstillfälle: 1) VAD? Vad ska jag undervisa om? 2) VARFÖR? Varför ska det läras ut? 3) HUR? Hur ska det läras ut? och slutligen 4) VEM? Vem ska undervisas? Dessa frågor är viktiga för att undervisningen ska fylla någon funktion och inte bli planlös och meningslös.

35 Professor i Medier och kommunikation vid universitetet i Loughborough

36 Professor i mediasociologi vid universitetet i Sorbonne

37 Frau-Meigs (2006) s19

38 Buckingham (2003) s1, se även Frau Meigs (2006) s19

39 Frau-Meigs (2006) s19

40 Universitetslektor på Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs Universitet

41 Fogelberg (2005)

42 NE, sökord didaktik

Frågorna ingår i något som Lars-Åke Kernell⁴³ kallar för den didaktiska kompetensen. Han sorterar in den didaktiska kompetensen i följande kategorier: a) relationen innehåll – syfte, b) relationen lärare – elev, c) planering och slutligen d) utvärdering och reflektion.⁴⁴ Det är viktigt att läraren vet varför han/hon valt ett visst innehåll framför ett annat. Har man inget syfte för undervisningen så riskerar lektionen att urarta och bli spretig och planlös menar Kernell. För att kunna bygga vidare på elevernas nyfikenhet och motverka eventuella avvikelser från ämnet så måste, enligt Kernell, färdriktningen vara klart fastställd.⁴⁵ Han skriver vidare att ”Om läraren inte förmår att beskriva idéerna med sin undervisning kommer eleverna att tro att den kvalitet som tydligast syns, är den viktigaste ... De mest lyckosamma eleverna kommer att vara de som bäst lyckas lista ut vad *läraren vill*”.⁴⁶ Det är dessutom viktigt, menar Kernell, att undervisningstillfället utvärderas, både gällande elevernas framsteg och kunskaper men även till de val man själv har gjort för att kunna vidareutveckla undervisningen, elevernas kunskaper och sig själv som lärare.⁴⁷

Pedagogik – inlärningsteori

Definitionen av pedagogik i NE lyder: ”vetande och metoder som tillämpas i uppfostran, undervisning och utbildning”.⁴⁸ Där står det också att den svenska definitionen av pedagogik kan jämföras med det engelska ordet *education*, medan det engelska ordet *pedagogy* kan jämföras med svenskans didaktik.

Det vi främst tänker på, i vår studie, när vi pratar om pedagogik är den pedagogiska psykologin, som behandlar psykologiska aspekter av undervisnings- och läroprocesser, med kända namn som Vygotskij, Piaget och Bruner. Teorier om vad lärande är, hur barn lär sig, vilken betydelse språket har för inlärning, hur motivation påverkar/påverkas osv.

Metodik – tillvägagångssätt

Metodik handlar om de metoder eller tillvägagångssätt man använder i sin undervisning för att förmedla den kunskap som undervisningen avser att förmedla. NE skriver följande definition: ”pedagogisk metod i skola och annan utbildning”.⁴⁹

Kernell skriver att metodiken är lärarens verktygslåda och att läraren måste ha kunskapen att välja rätt verktyg för rätt tillfälle.⁵⁰ Det finns många olika metoder som lärare kan använda i sin undervisning. Kernell gör följande indelning: a) *förevisande*, vilket innebär presentationer, laborationer m.m., b) *förklarande*, introduktioner och föreläsningar, c) *interaktiva*, att låta eleverna gruppjobba, diskutera osv, d) *gestaltande*, att arbeta med drama, rollspel eller kreativt skapande, och slutligen e) *utvärderande*, dilemmaövningar, utvecklingssamtal och betygsbedömningar.⁵¹

43 Universitetsadjunkt vid institutionen för didaktik och pedagogisk profession, Göteborgs Universitet

44 Kernell (2010)

45 Ibid.

46 Ibid. s89

47 Ibid.

48 NE, sökord pedagogik

49 NE, sökord metodik

50 Kernell (2010)

51 Ibid.

SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR

Med utgångspunkt ur ovanstående bakgrund och problemformulering så är studiens syfte att *undersöka lärares beskrivning gällande sina arbetssätt om, för och med medier samt motiven till dessa*. Vi har valt att konkretisera syftet med följande frågeställningar:

1. Hur arbetar lärare med medier i undervisningen?

Vi är intresserade av att ta reda på hur lärare arbetar med medier i sin undervisning. Använder de medier som ett verktyg eller som ett läromedel? Undervisar de om mediers historia, villkor, innehåll eller om deras roll i samhället? Utnyttjar de medier för elevernas kreativitet och skapande?

2. Vilka pedagogiska motiv ligger bakom lärares användande av medier i undervisningen?

I lärarutbildningen presenteras olika pedagogiska inlärningsteorier. Hur styrande är dessa i lärares vardag? Hur motiverar de i annat fall val av metod och arbetssätt?

3. Hur påverkar styrdokumentet användandet av medier i undervisningen?

I styrdokumentet, som ligger till grund för lärarens uppdrag, finns det många kopplingar till att arbeta *om, för och med* medier i undervisningen. Hur viktiga är styrdokumentet för lärares val av metoder och innehåll i undervisning? Är riktlinjerna för det enskilda ämnet, ex engelska, viktigare än de övergripande målen?

TEORI

I detta kapitel behandlas olika teorier för undervisning *om, för* och/eller *med* medier samt några av de pedagogiska inlärningsteorier som ligger till grund för många av de undervisningsmetoder som praktiseras ute på våra skolor och slutligen skolans styrdokument. Varje teori beskrivs kortfattat och sakligt och kommer ligga till grund för analysen av vårt intervjumaterial.

Teorier för undervisning om/för/med medier

Det finns olika sätt man kan bedriva medieundervisning på. Karin Fogelberg nämner tre: 1) kritisk mediekompetens, 2) medier som gestaltungsform och slutligen 3) medier som läromedel. Dessa tre aspekter innebär undervisning på olika sätt, antingen undervisar man *om, för* och *med* medier eller också en kombination av dessa tre. *Om* medier innebär att man undervisar om t.ex. form, innehåll, förutsättningar och ett kritiskt förhållningssätt. *För* medier innebär att man lär eleverna att hantera den praktiska kunskapen, att kunna producera, redigera m.m. *Med* medier menas att man använder medierna som ett verktyg eller ett redskap i undervisningen.⁵² En lärare kan t.ex. välja att använda en tidning som undervisningsmaterial för att studera tidningens uppbyggnad, historien bakom tidningen, vilken samhällsroll tidningen har osv. Läraren kan välja att använda tidningen som inspiration för elevernas egen produktion av t.ex. en klasstidning eller enbart som en bärare av information för fördjupning av ämnesstoff eller för språk- eller läsinläring.

Dessa tre aspekter ligger till grund för ett antal olika begrepp och teorier relaterade till medieundervisning. *Media Literacy*, *Media Education*, *mediepedagogik*, *digital kompetens* och *IKT*. *Media Literacy* är samlingsbegreppet för den kunskap eller förmåga som individen innehar i förhållandet till medier. *Media Education* syftar till undervisning *om* medier, den första av Fogelbergs aspekter. *Mediepedagogiken* använder alla tre aspekterna, *om, för* och *med*, medan *digital kompetens* och *IKT* riktar in sig på de två första, kritisk mediekompetens och medier som gestaltungsform, fast då enbart gällande digitala medier. Nedan följer en redogörelse för var och en av teorierna. Dessa teorier kommer att vara ett stöd i vår analys och diskussion av lärarintervjuerna angående frågeställning 1, *Hur arbetar lärare med medier i undervisningen?*

Media Literacy

Det finns många definitioner för vad *Media Literacy* är. CML, Centre for Media Literacy, anger följande definition: ”Media Literacy is a 21st century approach to education. It provides a framework to access, analyze, evaluate and create messages in a variety of forms - from print to video to the Internet. Media literacy builds an understanding of the role of media in society as well as essential skills of inquiry and self-expression necessary for citizens of a democracy.”⁵³ Sonia Livingstone, professor i socialpsykologi och prefekt vid institutionen för medier och kommunikation vid London School of Economics, definierar *Media Literacy* något mer kortfattat: ”the ability to access, analyse, evaluate and create messages across a vareity of contexts.”⁵⁴ Fogelberg skriver att det rör sig om mediekunnighet eller kritisk mediekompetens. Hur man använder medier och hur de fungerar. Fogelberg menar vidare att det handlar om att på ett

52 Fogelberg (2005)

53 Oxstrand (2009) s15

54 Livingstone (2004) s2

kompetent sätt kunna kommunicera med gamla och nya medieteknologier, ”analysera och utvärdera makten och den samhälleliga betydelse som medierna har”.⁵⁵

Baserat på de tre ovanstående definitionerna av vad Media Literacy är kan begreppet sammanfattas med fyra nyckelord: *access*⁵⁶, *analysis*, *evaluation* och *content creation*. Översatt till svenska: tillgång/tillgänglighet, analys, utvärdering och innehållsskapande. Media Literacy innebär med andra ord att man har en förmåga och/eller en kunskap om hur man kan få tillgång till, använda och förstå olika medier. Att man har förmågan att analysera och ifrågasätta dess budskap samt sändaren av budskapet. Att man kan utvärdera mediebudskapet, men även mediet i sig, och vilken betydelse det har för den egna personen, för medmänniskor eller för samhället i stort. Slutligen att man kan skapa och producera egna mediebudskap och ha förmågan att anpassa dem till målgrupp och kontext.

Media Literacy är viktigt ur ett rent samhällsvetenskapligt perspektiv eftersom det bland annat ger individen ett ”skydd” mot olika mediebudskap och från deras sändare, den medieliterate kan utvärdera sändarens orsak till budskapet, budskapet i sig och dra egna slutsatser. Men kanske viktigaste av allt, det öppnar dörrar för deltagande. Cecilia von Felitzen, forskningssamordnare hos The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, skriver ”Economy, politics, culture, and people's everyday life are in most societies increasingly dependent on and adapted to the media”.⁵⁷ Eftersom alla samhälleliga beståndsdelar är beroende av medier blir kunskap om medier en förutsättning för att kunna delta och bli en aktiv samhällsmedborgare. Livingstone & van der Graaf skriver att kunskapen är viktigt för att 1) individen ska kunna delta aktivt i det demokratiska samhället, för att de ska kunna ta del av åsikter men även för att de ska kunna bilda egna, 2) information styr ekonomin och det är därför viktigt att ha kunskaper så man kan ta del i och bidra till den ekonomiska utvecklingen, samt 3) ett livslångt lärande och ett kulturellt deltagande som kan bidra till personlig tillfredsställelse och en känsla av att man lever ett meningsfullt liv.⁵⁸

Media Education

Divina Frau-Meigs, professor i mediesociologi, menar att Media Education handlar om undervisning om medier och inte genom medier. ”... media education is not about the instrumental use of media as 'teaching aids'”.⁵⁹ Hon skriver vidare att medier upptar en allt större roll i barn och ungas liv och därför är det viktigt att de får kunskap om den industri som ligger bakom medierna och att medierna faktiskt är med och formar vår världsbild.⁶⁰

Frau-Meigs menar att Media Education är viktigare nu än någonsin, eftersom det skett så stora förändringar kring hur vi använder medierna idag. Det har skett stora tekniska framsteg som medfört att mediekonsumenter övergått till att bli medieproducenter. Medierna styrs av allt starkare kommersiella intressen och de globala medieindustrierna ser barn och unga som deras målgruppskonsumenter, begrepp som ungdomskultur och barnkultur är ett faktum. Dessutom har ungdomarna växt upp tillsammans med tekniken, man talar om *digital natives*, och är därför ofta mer kunniga i hur man brukar de nya medierna än vad föräldragerationen är. Frau-Meigs påpekar att Media Education inte handlar om att försöka skydda barnen utan bara att förbereda dem, ”it seeks to enable them to make informed decisions on their own behalf ... it aims to develop young people's *understanding* of, and *participation* in, the media culture that surrounds them”.⁶¹

55 Fogelberg (2005) s6

56 OFCOM väljer att använda ordet *use*, enligt Oxstrand (2009)

57 Felitzen (2004) s9

58 Livingstone & Graaf

59 Frau Meigs (2006) s 20

60 Ibid.

61 Ibid. s24

Oxstrand⁶² formulerar åtta punkter som förklarar varför Media Education är så viktigt. Barn måste lära sig att: 1) alla medier är konstruktioner samt hur och varför medieinnehållet produceras, 2) mottagare tolkar ett budskap på olika sätt beroende på kulturell bakgrund, erfarenheter och värderingar, 3) kommersiella intressen styr mediernas innehåll, 4) mediebudskapet konstruerat och därför påverkas av sändarens värderingar och åsikter, 5) varje medium har sitt eget språk, sina egna koder och konventioner, 6) ägarförhållanden styr medierna och deras innehåll, 7) medierna påverkar samhället, socialt och politiskt, samt att 8) medieform och medieinnehåll hänger ihop.⁶³

Oxstrand skriver vidare: ”Media education is part of the fundamental rights of every citizen in the world and teaching will be aimed at children to better understand the world and participate in democratic and cultural life.”⁶⁴ Media Education är, enligt Oxstrand, en förutsättning för att våra barn ska växa upp och bli aktiva medborgare i ett fortsatt demokratiskt samhälle. Det är dock väldigt viktigt att alla ges samma förutsättningar för att skapa ett mer jämlikt samhälle.⁶⁵

Hur kan man då praktiskt arbeta med Media Education? Media Education som teori eller metod riktar sig i första hand till lärare som arbetar med medieundervisning, t.ex. medielärare eller samhällskunskapslärare. Vilket blir tydligt när man läser Frau-Meigs beskrivning av moment som måste ingå i undervisningen för att den ska tillgodogöra eleven nödvändiga kunskaper:

- Textanalys/innehållsanalys. Eleverna kan göra kvantitativa studier på t.ex. hur ofta män eller kvinnor förekommer på bild och/eller i text i sportjournalistiken, de kan analysera en reklambild eller en musikvideo osv.
- Analys av sammanhang. Göra eleverna medvetna om att texter, musik och filmer tillverkas i en industri med kommersiella intressen bakom. Studera vem som ligger bakom produkten, hur den marknadsförs, genom vilka kanaler och vilka är målgruppen.
- Fallstudier. Låta eleverna undersöka sin egen eller sina kamraters medievanor och sedan jämföra dem med nationell statistik, låta dem undersöka ett specifikt radio eller TV-program där de får titta på produktion, genrespråk, representation av värderingar, målgrupp m.m.
- Översätta en medietext till en annan typ av medietext, t.ex. översätta en klassisk saga till en nyhetstext, eller ett fotografi till en novell.
- Simulera produktion. Låta eleverna pröva på att genom rollspel agera nyhetsredaktion, skapa storyboards av en serie fotografier och sedan redovisa dem jämföra med kamraternas.
- Elevproduktion. Låta eleverna skapa och producera mediematerial själva, vilket dock inte behöver innebära avancerade produktioner utan kan utföras med vanlig penna, sax, klister och papper. Tanken är inte att träna dem i teknisk skicklighet utan för att praktiskt illustrera och tydliggöra teorierna.⁶⁶

Mediepedagogik

Mediepedagogiken går ut på i princip samma sak som Media Education, men riktar sig till alla lärare oavsett ämne. Den flätar samman traditionell pedagogik och traditionella ämnen med medier och kunskap om medier. Thomas Koppfelt, professor i Media Estetik Pedagogik vid Dramatiska Institutet, menar att mediepedagogik är ett förhållningssätt och att undervisning om/med medier kan integreras i alla sammanhang. Genom medier kan eleverna få djupare förståelse och kunskap i alla

62 Doktorand på Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs Universitet

63 Oxstrand (2009) s24-27

64 Ibid. s18

65 Ibid.

66 Frau-Meigs (2006)

ämnen.⁶⁷ Inom mediepedagogiken arbetar man utifrån ett vidgat textbegrepp. Bild, ord och ljud är jämställda, de förmedlar alla innehåll och mening.

Mediepedagogiken skiljer sig på en punkt från Media Education. Inom mediepedagogiken kan medier även användas som enbart ett verktyg i/för undervisningen. Läraren kan alltså välja att utnyttja ett medium som ett läromedel i sig. ”Mediepedagogik innebär att undervisa *med* medier, *om* medier samt i viss mån *för* medier”.⁶⁸ Grundtanken med mediepedagogiken är dock inte att utbilda eleverna för en mediemarknad utan att de ska kunna hantera och använda medier för att främja yttrandefrihet och demokrati.⁶⁹

Mediepedagogik möter dock ett visst motstånd från många lärare som inte har mediekunskap eller samhällskunskap som huvudämne. Koppfelt menar:

Vi ser på kunskap och hur kunskap ska erövrats på ett visst sätt och där har medier traditionellt sett en väldigt låg status bland lärare ... Det tycks handla om ett slags blockering, en känsla av att det inte skulle ha något med lärande och kunskap att göra. Idag förknippar vi fortfarande inte det här med att använda bilder med att lära oss något utan med underhållning eller förströelse. Det vill säga sådant man gör när man inte ska lära sig något utav vikt.⁷⁰

Oxstrand skriver att den bästa medieundervisningen i skolan får man om man blandar teori med praktik. Eleverna lär sig mer naturligt om man arbetar växelvis med teori och medieproduktion eftersom de själva ofta är just både mediekonsumenter och medieproducenter.⁷¹

Helena Danielsson, mediepedagog och filosofie doktor i pedagogik, menar att det finns många fördelar med att arbeta mediepedagogiskt eftersom socialt samspel, fantasi och kreativitet är minst lika viktig som det rationella tänkandet för läroprocessen. Genom mediepedagogiken kan man möta många olika elever med olika behov, elever med mångkulturell bakgrund, skoltrötta elever, elever med funktionshinder, koncentrationssvårigheter och dyslexi, blyga och tillbakadragna elever etc. Mediearbetet fungerar som ett mellanled mellan eleven och uppgiften som ska utföras. Eleven kan utnyttja mediet för att kommunicera. Danielsson använder sig av begreppet *utvecklingsuppgift*, vilket innebär att eleven hittar ett behov i sig själv som utvecklingsuppgiften bemöter t.ex. en elev som är blyg och tillbakadragen kan genom ett medium få synas och höras och känna sig stolt över det han/hon åstadkommit. Medierna erbjuder på så sätt social träning.⁷² Fördelarna kan sammanfattas med att mediepedagogik fungerar ”som motor för lärande, ... demokratisk träning och som verktyg för personlig utveckling”.⁷³

IKT & digital kompetens

IKT, informations- och kommunikationsteknik, är ett begrepp man ofta hör talas om i skolsammanhang. Det finns dock en viss kritik som riktas mot IKT-baserad undervisning. Buckingham & Domaille skriver att med spridningen av IKT i undervisningen så finns det en risk att man fokuserar på den tekniska kunskapen och på produktionen och då tappar man det så viktiga kritiska tänkandet. ”students have the technical know-how, but not the critical sense”.⁷⁴

Patrik Hernwall⁷⁵ menar att man måste utveckla en förståelse för teknikens betydelse i de olika sammanhang där den förekommer. IKT är i snabb och ständig förändring i ett samhälle som också är i ständig förändring. Det är därför inte enkelt att se och urskilja vilken betydelse som tekniken

67 Olson & Boreson (2004)

68 Ibid. s11

69 Ibid.

70 Ibid. s19

71 Oxstrand (2009)

72 Olson & Boreson (2004)

73 Ibid. s68

74 Buckingham & Domaille (2004) s49

75 Lektor vid Södertörns högskola på Institutionen för kommunikation, medier och IT

faktiskt har. Han menar att det handlar om en förändring av kunskapssyn och människosyn, epistemologi och ontologi. "Vårt sociala beteende [har] förändrats, kunskapsbegreppet utmanats, och identitetens gränser förlängts ut i det digitala rummet".⁷⁶

Hernwall menar att tekniken bör ses som funktion snarare än som objekt. Han skriver vidare att "medier är utbyggnader av våra sinnen, vilka skapar nya möjligheter för människan och det mänskliga".⁷⁷ Relationerna mellan sändare och mottagare förändras, positionerna har upplösts. Vi tar inte längre bara passivt emot budskapet, vi är brukare, vi kan själva agera i mediet och skapa egna digitala personligheter. Individernas villkor flätas samman med tekniken utveckling. Barn och unga växer upp tillsammans med tekniken, vilken utgör en naturlig del av deras vardag. De är "innehållsproducent[er] i en deltagande mediekultur ... som fritt kan röra sig mellan rollerna som producent och konsument".⁷⁸

Digital kompetens består, enligt Hernwall, av två dimensioner: 1) förtrogenhetskompetens, tekniskt handhavande och 2) reflekterande kunskap. När vi tar den nya tekniken i anspråk så skapas nya förutsättningar, det ger nya tankar och handlingar möjliga.

Pedagogiska inlärningsteorier

Varför är pedagogiska inlärningsteorier viktiga? De erbjuder en tänkbar förklaring till hur lärande går till. Teorierna ska göra läraren mer medveten om hur elever tänker vilket inte alltid är på samma sätt som läraren. Skolans uppdrag är att erbjuda varje elev en likvärdig utbildning och undervisning efter dennes behov.⁷⁹ Om en sådan behovsanpassad undervisning ska kunna genomföras behövs "kunskap om eleverna, hur de tänker, vad lärande är och hur inlärning försiggår i samspel med omgivningen".⁸⁰

Det finns många olika teorier, fler än vad som finns utrymme för i denna studie. Vi kommer dock att ta upp några av de största teorierna som många lärare stött på under sin utbildning, den *sociokulturella*, *behavioristiska*, *kognitiva* och den *konstruktivistiska* inlärningsteorin vilka vi kort redogör för under varsin rubrik nedan. Gunn Imsens, professor vid det pedagogiska institutet, Teknisk-naturvetenskapliga universitet i Trondheim, bok *Elevens värld – Introduktion till pedagogisk psykologi* används som referens till detta avsnitt. Dessa fyra inlärningsteorier kommer att ligga till grund för analysen av enkätundersökningen i syfte att svara på vår andra frågeställning: *Vilka pedagogiska motiv ligger bakom lärares användande av medier i undervisningen?*

Sociokulturell inlärningsteori

Imsen skriver att den sociokulturella inlärningsteorin ser på lärande som en social process. Eleven samspelar med sin omgivning, familjen, lärarna, skolkamraterna osv och ur detta samspel uppstår lärande. Allt individuellt tänkande har sin utgångspunkt i socialt samspel. Det lilla barnet lär sig att utföra saker tillsammans med andra för att sedan kunna behärska och kunna utföra dem på egen hand.⁸¹ Imsen skriver vidare att det finns en gräns för vad eleven klarar att göra eller förstå på egen hand men med viss hjälp från en lärare eller från en kunnigare kompis så kan den gränsen flyttas. Genom att utföra något man inte behärskar med hjälp från någon som kan, så lär man sig så småningom att utföra detta själv. Ju mindre en elev kan desto mer insatser och stöd behöver hon. Ju mer eleven kan och behärskar desto mindre hjälp och stöd behöver hon.⁸²

76 Hernwall (2008) s12

77 Ibid. s10

78 Ibid. s10

79 LGR11 s8

80 Imsen (2006) s 202

81 Ibid.

82 Ibid.

Vidare menar det sociokulturella perspektivet, enligt Imsen, att redskap och verktyg är viktigt för inläringen. Ett av de viktigaste redskapen är vårt språk. Språket är från början en ren social aktivitet men övergår med åldern till att delas upp i två funktioner: en social funktion och en egocentrisk funktion. Den sociala funktionen innebär att man nyttjar språket för att kommunicera med omgivningen och den egocentriska att man för en inre kommunikation med sig själv.

Sociokulturella lärprocesser förespråkar, enligt Imsen, dialog som ett väsentligt medel i klassrummet. Dialogen behöver inte bara vara muntlig utan kan inbegripa textutbyten, loggböcker, ske genom rollspel eller via digitala medier. Lärares roll är att under processen vara en ”medierande hjälpare ... när så krävs”⁸³ och hela tiden bidra, uppmuntra och stötta dialogen.⁸⁴

Sammanhang, kontext, är viktigt i den sociokulturella inläringsteorin. ”Alla elever ingår i ett socialt sammanhang. De har ett hem, ett språk, en vän- och en kamratrek, en fritidsmiljö och en skolmiljö som samtliga är bärare av en eller annan kontext”.⁸⁵ Imsen menar att allt detta resulterar i att varje elev har olika förutsättningar och erfarenheter som påverkar inläringssituationen. Att vara lyhörd i sin undervisning är därför viktigt. Att utgå och hämta material till undervisningen ifrån elevernas närmiljö, arbeta med vardagsnära matematik och problemlösning och ta till vara på elevernas intressen kan därför vara en bra idé.⁸⁶

Behavioristiskt orienterade inläringsteorier

Imsen påpekar att känsloreaktioner är viktiga i den behavioristiska inläringsteorin. Vissa företeelser väcker angenäma känslor andra obehag. Individerna försöker alltid undvika saker som framkallar obehagliga känslor och dras emot det som framkallar angenäma känslor. Genom yttre stimuli kan man därför förstärka beteenden. Det finns positiva och negativa förstärkare, belöningar och utebliven belöning.⁸⁷

Imsen skriver att alla individer föds som ett oskrivet blad redo att börja fyllas. Kunskap byggs systematiskt, från grunden och uppåt likt en mur av sten. Små barn börjar med sk. *begreppsinläring* där gemensamma egenskaper för företeelser blir generaliserbara.⁸⁸ Imsen skriver vidare att efter begreppsinläringen kommer principinläringen. Barnet ska börja urskilja samband mellan enskilda begrepp, t.ex. grammatiska regler för böjning och stavning, regler för ekvationslösning osv. Det viktigaste villkoret för principinläring är att begreppen som ingår i principen redan är inlärd. Alltså grunden till stenmuren måste vara färdig för att man ska kunna fortsätta att lägga dit stenar, för att progression ska kunna ske.⁸⁹

Enligt Imsen började man under 60-talet att arbeta med sk. programmerad undervisning i skolorna. Förproducerat material i form av arbetsböcker, ljudband, filmer och diabolbilder. Under senare år då datorn gjorde sitt intåg i skolan så tillkom även datorprogrammen där, liksom i det andra materialet, kunskaperna nöts in repetitivt och man får snabbt en bekräftelse på om man svarat rätt eller inte. Ofta får eleven en liten ”musik-truddilutt” eller en liten animerad sekvens som belöning. Arbetet i arbetsböckerna belönades med ett litet klistermärke eller med att eleven själv fick rätta med hjälp av ett facit längst bak i boken. Tanken med detta material var också att eleverna skulle kunna arbeta i sin egen takt, individuellt arbete med självinstruerande material.⁹⁰

83 Ibid. s403

84 Ibid.

85 Ibid. s 405

86 Ibid.

87 Ibid.

88 Ibid. s371

89 Ibid.

90 Ibid.

Kognitiv lärandeteori

Det finns många olika teorier inom den kognitiva traditionen enligt Imsen. Det som de har gemensamt är att de alla betonar den inre tankeprocessen. Hjärnan ses lite grann som en dator som bearbetar, omformar och lagrar kunskap. När vi behöver tillgång till kunskapen gör vi bara en sökning i "minnet" och plockar fram kunskapen. Man pratar om tre huvudstadier i processen 1) *det sensoriska registret* som ansvarar för att kunskapen förs in i "datasystemet" (syn, hörsel, lukt, smak och känsel), 2) *korttidsminnet* som fungerar som ett "internminne" där informationen bearbetas för att sedan föras vidare till 3) *långtidsminnet* där informationen eller kunskapen slutförvaras likt på en hårddisk. Under de två första stegen kan information falla bort och glömmas av.⁹¹

Imsen skriver att de kognitiva teorierna erbjuder utvecklade strategier för att stödja och förbättra minnesfunktionerna och att strukturera kunskapen för att ge överblickbarhet. Man arbetar med att effektivisera inläring. Det finns tre huvudgrupper av inlärningsstrategier: 1) *repetitionsstrategier*, för faktainläring likt glosträning. Man skapar associationer till begrepp. Ett ex. på detta är ramsan: "Vi ska äta, ni ska laga", för att hålla reda på de halländska åarna. 2) *elaboreringsstrategier*, att repetera gammal kunskap för att ge eleverna krockar att hänga den nya kunskapen på. Nya kunskaper blir först meningsfulla när de kan knytas till gamla. 3) *organiseringstrategier*, används för att ge överblick, skapa struktur och sammanhang i kunskaperna. T.ex. att skumma igenom en text för att få överblick, ställa frågor till texten man ska läsa, tankekartor m.m.⁹²

Konstruktivismen

Konstruktivismens kunskapssyn sammanfattas kort av Imsen, "kunskap [är inte] något som finns 'i sig', utan ... den är skapad av människor i vår strävan efter att förstå och förklara världen omkring oss".⁹³ Imsen skriver vidare att det finns olika grenar av konstruktivism. Hon nämner *kognitiv konstruktivism* och *social konstruktivism*. Inom den kognitiva konstruktivismen, influerad av kognitiva läroprocesser, talar man om att individen själv konstruerar sin kunskap genom att stimuleras till att utforska. Den sociala konstruktivismen, med influenser av den sociokulturella inläringsteorin, menar att vi får vår kunskap genom social interaktion, debatt och diskussion.⁹⁴

Imsen menar att arbetsformerna inom den kognitiva konstruktivismen är problemorienterade och undersökande. Det klassiska uttrycket "learning by doing" av John Dewey förklarar ganska bra vad det rör sig om. Man ställer en hypotes, experimenterar och drar slutsatser.⁹⁵ Kunskapskonstruktion är en aktiv process eftersom man aldrig är färdiglärdd, kunskaperna ändras hela tiden. "Barn och unga erövrar kunskaper genom egna handlingar och erfarenheter".⁹⁶

Det finns dessutom olika sorters kunskap. Stensmo skriver att inom konstruktivismen pratar man om *figurativ* och *operativ* kunskap. Figurativ kunskap innebär kunskaper kan definieras som utantill-kunskap, t.ex. årtal och namn. Operativ kunskap är dess raka motsats. Det handlar om kunskap som ingår i ett meningsfullt sammanhang och som man bara kan lära sig genom aktivt handlande och genom att anpassa gammal kunskap till de nya kunskaperna. Den processen kallas för *adaption*. Adaptionen är i sin tur uppdelad i två moment, *assimilation* och *ackommodation*. Först assimileras kunskapen, d.v.s. att knyta an den inkommande informationen till befintliga tankemönster, sedan ackommoderas den, vilket innebär att de befintliga tankemönsterna förändras för att anpassas till en ny informationen.⁹⁷

91 Ibid.

92 Ibid.

93 Ibid. s277

94 Ibid.

95 Ibid.

96 Stensmo (1994) s134

97 Ibid.

Imsen skriver att det finns två metoder man kan använda i sin undervisning, *induktiv* och *deduktiv* metod. I den induktiva metoden ger läraren eleven exempel på fenomen ur vilka eleverna ska hitta den gemensamma nämnaren (abstrahering) för att sedan kunna formulera en regel (generalisering). I den deduktiva metoden ger läraren eleverna regeln först, sedan ger han/hon exempel som förklarar regeln och slutligen får eleverna uppgifter där regeln tillämpas. Den deduktiva metoden tar mindre tid, men kan resultera i kunskap utan förståelse.⁹⁸

Sammanfattningsvis så skriver Imsen att kunskap är något man, enligt konstruktivismen, erhåller genom aktivt handlande, genom egna erfarenheter, genom att man experimenterar och undersöker. Man ska ta till vara elevernas nyfikenhet och kreativitet. Det är inte läraren och läromedlen som ska vara aktiva utan det är eleven. All form av programmerad undervisning, likt filmer, ses med viss skepsis.⁹⁹

Övrig inlärningsteori

Det finns även andra former av teorier kopplade till inläring. Howard Gardner, professor i kognition och pedagogik vid Harvard Graduate School of Education, menar att det finns olika inlärningsstilar/intelligenser och riktar en viss kritik mot skolan eftersom undervisning oftast inriktar sig på endast ett fåtal av dessa intelligenser. Han menar att elever kan vara: 1) *logiskt-matematiska*, de ser abstraktioner och klarar sig i regel bra i skolans värld, 2) *visuellt-spatiala*, de kan lagra minnesbilder vilket också är en fördel i skolarbetet, 3) *verbala*, de minns det som de hör, inte vad de läser, 4) *sociala*, de har lätt för att organisera och skapa nätverk, vilket inte alltid är en bra kunskap i skolan 5) *musikaliska*, de lagrar kunskap i rytm och musik och får oftast inte så stort utrymme i skolan, 6) *fysiska*, de måste pröva och experimentera föra att lära sig och slutligen 7) *individuella*, de vill arbeta tyst i sin egen vrå och själv bestämma villkoren för sin egen inläring.¹⁰⁰

Styrdokument, ämnes- och kursplaner – mål för medieundervisning

Medier och kunskaper om medier har integrerats i den nya kursplanen för grundskolan, LGR11. Det står bland annat i de övergripande målen, för skolans uppdrag, att ”Eleven ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt” och att det är ”nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ”.¹⁰¹ På liknande sätt uttrycks det i GY11. Gymnasieskolan ska ge eleven ”förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv” samt förmågan ”att kritiskt granska och bedöma det han eller hon ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor”.¹⁰²

Alla ämnen, förutom ett fåtal likt idrott och hälsa samt hem- och konsumentkunskap, har kriterier och kunskapsmål som på något sätt involverar medier. Åldern på eleverna spelar inte någon roll. Kunskap om medier är lika viktigt, i de nya styrdokument, oavsett om du går i ettan, sjuan i grundskolan eller i trean på gymnasiet.

Nedan följer en liten sammanfattning över vad de olika ämnes- och kursplanerna skriver att eleverna ska förväntas kunna om och i relation till medier efter avslutad skolgång. Vi har delat in planerna i följande grupper: 1) elever 1-9, 2) gymnasieelever 1-3. Detta för att tydliggöra vilka kunskaper som respektive åldersgrupp förväntas ha. Dessa ämnes- och kursplaner kommer sedan att ligga till grund för analysen av vår enkätundersökning gällande frågeställning 3, *Hur påverkar styrdokument användandet av medier i undervisningen?*

98 Imsen (2006)

99 Stensmo (1994)

100 Steinberg (1994)

101 LGR11 s6

102 GY11 s10

Medierelaterade kunskapsmål - elever som gått ut nian

Vad gäller för eleverna i grundskolan? Vid en genomläsning av ämnesplanerna för elever 1-9 ser man att det finns tydliga direktiv för hur medier bör integreras i undervisningen. Elever som går ut nian ska, enligt LGR11, bland annat kunna:

- förstå skillnaden mellan reklam och konsumentinformation samt förstå hur reklam- och nyhetsbilder är uppbyggda.
- skapa genom kombinationer av bild, ljud och text, bearbeta fotografier och andra typer av bilder digitalt samt tolka och kritiskt granska massmediebilders budskap och påverkan.
- förstå talad och skriven engelska och från olika sorters medier, t.ex. skönlitteratur, filmer, nyheter, reportage och tidningsartiklar samt kunna söka, välja och värdera texter och talat språk på engelska från internet och andra medier.
- tolka tabeller, diagram och grafer samt hur de kan användas för att beskriva resultat av egna och andras undersökningar, till exempel med hjälp av digitala verktyg.
- skapa, spela in och bearbeta musik med digitala verktyg. Ha vetskap om hur musik används i olika medier, t.ex. film och datorspel.
- källkritiskt granska information och argument i olika källor och samhällsdiskussioner med koppling till biologi, fysik och teknik. Metoder för att samla in, bearbeta, värdera och presentera geografiska data bland annat m.h.a geografiska verktyg som finns tillgängliga på Internet.
- reflektera över hur olika livsfrågor, kärlek och sexualitet, skildras i populärkulturen.
- olika slags medier, deras uppbyggnad och innehåll samt urskilja deras roll som informationsspridare, opinionsbildare, underhållare och granskare av samhällets maktstrukturer. Ha kunskap om nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors världsbild. Hur individer och grupper framställs, till exempel utifrån kön och etnicitet. Samt ha insikt om möjligheter och risker med Internet och kommunikation via elektroniska medier.
- förstå, tolka och analysera texter från olika medier samt texter som kombinerar ord, bild och ljud och i dessa urskilja budskap, motiv, syften, avsändare och sammanhang. Eleverna skall också kunna skapa liknande texter själva och anpassa språk utifrån mottagare och syfte samt redigera och disponera texter med hjälp av dator.
- Hålla muntliga presentationer m.h.a. digitala verktyg.
- söka information på bibliotek, Internet och massmedier samt genom intervjuer, men även ha kunskap om hur man sovrar i en stor informationsmängd. Eleverna ska också ha kunskap i hur man prövar källornas tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Medierelaterade kunskapsmål - elever som gått ut gymnasieskolan

I kursplanerna i GY11 står det, för de gymnasiegemensamma ämnen, att eleven, när de avslutat sin gymnasieutbildning, ska ha uppnått följande medierelaterade kunskaper. De ska bl.a. ha:

- förmåga att ta del av instruerande, informativa, diskuterande och argumenterande texter på det engelska språket via filmer, böcker och andra medier samt förmågan att kritiskt granska dessa.
- Förmågan att söka, granska, tolka och värdera historiska källor utifrån källkritiska metoder samt presentera resultatet med varierande uttrycksformer.
- Strategier för att lösa matematiska problem genom digitala medier och liknande verktyg.
- Kunskap om rådande uppfattningar över relationen mellan religion och vetenskap i den aktuella samhällsdebatten.
- Förmågan att uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap genom olika presentationsformer samt förmågan att söka, kritiskt granska, tolka och värdera information från olika källor
- förmågan att kritiskt granska texter, ha kunskap om berättartekniska och stilistiska drag i skönlitteratur, filmer samt andra medier.

METOD

I detta avsnitt redogör vi för den metod och den urvalsstrategi vi valt att arbeta med när vi inhämtat vårt material till studien. Vi kommer även att föra en diskussion om studiens reliabilitet och validitet samt etiskt förhållningssätt.

Metod & metoddiskussion

Vi har utfört en blandning av kvalitativ och kvantitativ frågeundersökning. Denna har gjorts i form av en mailenkätundersökning med lärare. Samtliga frågor är standardiserade, en del av frågorna har fasta svar och en del innehåller frågor av öppen karaktär. Frågorna är preciserade och styrda för att besvara våra frågeställningar.¹⁰³ Vi har ställt samma frågor till samtliga respondenter för att kunna se skillnader, likheter och avvikelser. Det är respondenternas egna beskrivningar och förklaringar som står i centrum för vår undersökning, inte någon generaliserbar verklighet. Målet är endast att försöka kartlägga lärares olika arbetssätt och deras förklaring kring arbetet *om*, *för* och *med* medier i undervisningen. Vilka medier som används, hur de arbetar samt de bakomliggande motiven till varför de väljer att använda medier. Vår bedömning är att denna blandmetod gett oss den typen av utvecklade svar vi faktiskt eftersträvade.

Urval & urvalsdiskussion

Studiens population definieras som lärare på grund- gymnasie- och särskola som arbetar *om*, *för* och *med* medier i sin undervisning, oavsett ämne, och som är intresserade att beskriva och förklara sina arbetssätt. Eftersom det är svårt att upprätta en urvalsram, veta vilka lärare som är intresserade av att delge för andra om sina arbetssätt och som använder medier i sin undervisning, har vi använt oss av ett icke slumpmässigt urval. Vi valde att utföra ett s.k. *självselektionsurval*.¹⁰⁴ Vi har skickat ut information samt en förfrågan till rektorer och lärare på olika skolor i Göteborgsområdet och i Halland. Respondenterna har själva anmält sitt intresse av att delta i vår undersökning. Vi har, för att få spridning, valt ut 14 respondenter av dessa som representerar olika kategorier: fristående eller kommunal skola, grund-, gymnasie-, eller särskola, man eller kvinna, spridning i antal yrkesverksamma år samt spridning av ämnen. Vår urvalsstrategi har bidragit till att vi kommit i kontakt med respondenter ur vår population och att vi fått svar på våra frågor.

Tillvägagångssätt & genomförande

Enkätundersökningen

Efter upprättad kontakt med rektorer och lärare mailade vi först ut en förfrågan om intresse och möjlighet att vidarebefordra vårt mail med information till skolans lärare.¹⁰⁵ Detta mail skickades veckan innan påsklovet, v14. Veckan efter påsklovet, v16, skickade vi ut en påminnelse till rektorerna eftersom vi var rädda att lärarna kanske glömt av vår undersökning under sin ledighet.

103 Se bilaga 2

104 Esaiasson & Gilljam m.fl. (2012)

105 Se bilaga 1

Intresserade lärare tog därefter kontakt med oss via mail. Vi mailade vår enkätundersökning till respektive intresserad respondent. Enkäten är ett worddokument som är uppdelad i två delar, en frågedel med bakgrundsfrågor och en frågedel som riktar sig mot medieundervisning.¹⁰⁶ Respondenten har fyllt i sina svar direkt i frågeformuläret och sedan mailat tillbaka den till oss. I den stund vi tagit emot enkäten har vi bytt namn på dokumentet och sparat den som R1, R2, R3 (R=respondent) osv. för att avpersonifiera enkätsvaren.

Fördelar & nackdelar med mailenkäter

En av de största nackdelarna med mailenkäter är att man går miste om interaktion, att man direkt kan be respondenten om ett förtydligande med hjälp av följdfrågor. En samtalsintervju hade kanske därför gett oss mer djup. Vid en mailenkät har man inte heller kontroll över svarssituationen, vem det är som svarar, inte heller över vilken miljö respondenten befinner sig i. Blir hen distraherad av något är risken stor att svaren inte blir lika utvecklade som vid en personlig intervju.¹⁰⁷

Fördelarna överväger dock. Genom att genomföra en mailenkät uppstår inga kostnader för resor till intervjutillfällena, inga portokostnader ej heller några samtalskostnader för telefon. En mailenkät öppnar även för möjligheten att ha fler frågor än vad som varit möjligt i en telefonintervju. Genom att göra en mailenkät undviker man dessutom omedveten påverkan gällande mimik, tonfall, gester eller selektivt lyssnande.¹⁰⁸ En annan fördel är att respondenten kan svara/genomföra enkäten vid en tidpunkt eller på en plats när hen själv vill. Slutligen finns det även en stor fördel med själva strukturen. Vi undviker avvikelser från ämnet, vi får alltså bara svar på de frågor vi vill få svar på, samt att vi undviker eventuella transkriberingsproblem, dålig ljudkvalitet, otydliga anteckningar eller brist på sammanhang. Strukturen förenklar även analysen, respondenternas svar blir precisa och konkreta och blir därför mycket lättare att sammanställa och bearbeta.

Bearbetning av material

Inför bearbetning och analys av mailenkäterna har vi utformat ett s.k. analyschema.¹⁰⁹ Vi har utformat analyschemat som en matris, med analysenheterna/respondenterna i stående kolumner och variabler och variabelvärden i liggande rader. Bakgrundsfrågorna har förts in på en matris och därefter representeras varje frågeställning av en egen matris, vilket innebär fyra matriser allt som allt. Matriserna heter *respondenter*, *vad*, *hur* och *varför*.

Svaren/svarsalternativen har därefter förts in i matrisen analysenhet för analysenhet. Matrisen ger oss en överblickbarhet och det blir enkelt att jämföra respondenternas svar för respektive fråga. Eventuella skillnader, likheter och avvikelser i svaren blir tydliga och det förenklar analys och applicering av teori.

Validitet- & reliabilitetsdiskussion

Vi har använt oss av en relativt obeprövad metod när vi genomfört vår undersökning. Enkätens form är en slags korsbefruktning mellan kvalitativ och kvantitativ undersökning, vilket kan ses som ett experiment i sig. Anledningen till enkätens utformning och genomförande, kval/kvant-mailenkät, beror på vissa yttre omständigheter. Dels för att de lärare vi intervjuat gick på påsklov precis när enkäterna skickades ut och dels för att de oftast när de kommer tillbaka från en ledighet är stressade och har mycket att göra. En mailenkät kan genomföras när tillfälle finns, den kan läggas åt sidan och tas upp igen.

106 Se bilaga 2

107 Esaiasson & Gilljam m.fl. (2012)

108 Ibid.

109 Se bilaga 3 se även Esaiasson & Gilljam m.fl. (2012)

Avsikten med vår undersökning var att genomföra kvalitativa intervjuer så därför använde vi oss av öppna frågor för att få reda på hur lärarna faktiskt arbetar och vilka motiv de anser ligga bakom deras arbetssätt. Vi anser att vi, genom vår mailenkät, undersöker det som vi haft för avsikt att undersöka.

Ser vi på enkätens reliabilitet så upplever vi att en ny undersökning skulle ge likvärdiga svar. Eftersom vi valt att endast fråga intresserade lärare som faktiskt använder medier i sin undervisning och eftersom deras svar gett en mättnad. De sista två respondenterna tillförde inga nya tankar utan mycket av det som de sade hade redan framkommit hos föregående respondenter. Vi genomförde, förutom de 14 mailenkäterna, även två prov-enkäter för att se om vi skulle få de svar som vi förväntade oss att få. Även dessa två visar på samma resultat och ger undersökningen ytterligare mättnad. Däremot är det svårt att sja om hur ett resultat skulle se ut om den genomförts någon annanstans i Sverige, landsbygd – storstad, söder – norr, vår undersökning har ju i första hand genomförts i en storstadskommun med intilliggande kranskommuner.

Etisk diskussion

Det finns fyra huvudkrav i individskyddskravet, enligt *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällvetenskaplig forskning*: 1) informationskravet, 2) samtyckeskravet, 3) konfidentialitetskravet och slutligen 4) nyttjandekravet. Om informationskravet står det att ”Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte”¹¹⁰, vilket innebär att de som deltar i undersökningen måste informeras, genom mer eller mindre detaljerad information, varför studien görs och vem som gör den. I vårt informationsbrev och introduktionsbrevet till enkäten informerade vi tydligt vad vårt syfte med undersökningen samt vilka vi är som står bakom den.¹¹¹ Kravet på samtycke innebär att ”Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan”.¹¹² Genom att vi gjort ett s.k. självselektionsurval, där respondenterna genom eget intresse anmäler sitt deltagande, så vet vi att vi har deras samtycke. Vidare står det i konfidentialitetskravet att ”Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem”.¹¹³ Genom att använda mail som medium för att sprida enkäterna kan man hävda att respondenterna inte är anonyma, då deras mailadresser avslöjar identiteten. Vi har dock avpersonifierat respondenternas enkäter, worddokumenten, genom att vi döpt om dem när vi sparat dem. De har fått nya namn, R1, R2, R3 osv. Slutligen, det fjärde kravet, nyttjandekravet vilket innebär att ”Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål”.¹¹⁴ Vi har sparat alla enkäterna för att även i efterhand kunna styrka vår studie, men de kommer inte att användas i något annat syfte.

Vidare för att kommentera de forskningsetiska rekommendationerna som finns att läsa i samma publikation¹¹⁵ så har vi inte intervjuat respondenterna om något som är av känslig natur och därför så behöver vi inte heller låta dem läsa det skrivna materialet som rör deras del i studien innan publicering. Däremot kommer vi att erbjuda en kopia på vår *executive summary* till den som vill ta del av resultatet av undersökningen.

110 Vetenskapsrådet s7

111 Se bilaga 1 och 2

112 Vetenskapsrådet s9

113 Ibid. s12

114 Ibid. s14

115 Ibid.

RESULTAT & ANALYS

I detta kapitel redogörs resultatet från mailenkäten. Varje mediekategori kommer att redovisas separat. Vilka medier som används, hur man använder dem samt varför man använder dem. Kopplingar dras både till styrdokument och till pedagogiska inlärningsteorier. Citat från respondenterna anges för att underbygga våra tolkningar. Eventuella stavfel är korrigerade i citaten för att underlätta läsbarheten.

Respondenterna

De 14 respondenterna, fem män och 9 kvinnor, arbetar på fristående och kommunala skolor i Göteborg och Hallands län. Lärarna har varit yrkesverksamma från 3 till 40 år och arbetar i grundskola, särskola och på gymnasiet med en stor ämnesspridning, allt från idrott, musik, matematik, språk, samhällskunskap till rena medieämnen. Generellt anser de tillfrågade lärarna att de har bra kunskaper i IKT och att de är positiva till att använda medier i undervisningen. Tillgången till teknik ute på skolorna är god. De flesta av de tillfrågade lärarna har tillgång till egna datorer och datorer till eleverna, storbildsprojektorer, TV/DVD samt radio/CD-spelare. Ett fåtal har tillgång till stillbild- och filmkameror. Tre av lärarna har smartboard i klassrummet och en lärare har tillgång till både radio- och fotostudio samt redigeringsrum.

Medier som används i undervisningen

Undersökningen visade att det fanns en relativt stor variation kring vilka medier man använder i sin undervisning men även hur man använder dem. Den mediekategori som användes mest är TV, filmer och andra rörliga bildmedier, vilken användes av alla de tillfrågade lärarna. De mediekategorier som hade minst användare var Spel och mjukvaruresurser samt Sociala medier som hade sex användare var. Övriga kategorier hade mellan 10-13 användare.

Tidningar och andra pappersmedier

De flesta av de tillfrågade lärarna använder tidningar och andra pappersmedier i sin undervisning. De används till lektionsplanering, ämnesfördjupning, läs- och språkinlärning, för att ta del av nyheter och samhällsinformation, som förströelse och rekreation samt för elevernas egen produktion.

De flesta av lärarna använder tidningar och andra pappersmedier för att knyta ämnet till det som händer ute i verkligheten. En lärare påpekar att det är för att ”få in autentiskt material i ämnet”, andra påpekar att det är för att medielandskapet förändras så fort och att det därför är bättre att använda färskare nyheter än gamla läroböcker. Det är, enligt de tillfrågade lärarna, viktigt att eleverna får en tydlig koppling till omvärlden och genom att arbeta med tidningar uppnår man detta. Dessutom kan man på ett bra sätt levandegöra, bredda och ämnesfördjupa sin undervisning.

För att göra undervisningen aktuell. Att lämna den teoretiska textboken till förmån för den ”riktiga världen”. Också för att ändamålet med undervisningen är att förbereda eleverna för livet. Genom att analysera artiklar lär de sig att förstå världen och kan reflektera och verka aktivt i den. R7 (*lärare i samhällskunskap och musik, gymnasiet*)

Eleverna får läsa dagsaktuella artiklar som berör det ämnesområde som vi arbetar med just då. Detta motiverar eleverna då de får en tydligare koppling till omvärlden och att de blir medvetna om att det vi läser i kursen ”händer/sker på riktigt” med konkreta exempel ... Det ger eleverna en tydligare koppling till omvärlden, gör undervisningen mer levande och aktuell, breddar och fördjupar undervisningen och motiverar eleverna till varför det kan vara viktigt att förstå och lära sig mer om olika ämnesområden. R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

I ämnesplanen för samhällskunskap i GY11 ges stöd för detta arbetssätt. Undervisningen ska möta det stora informationsflöde och den snabba förändringstakt som råder i samhället och bidra till att eleverna får förutsättningar för att aktivt delta i samhällslivet. Dessutom ska eleverna ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt.¹¹⁶

Många av lärarna använder också tidningar för att de vill att eleverna ska få vidga sina vyer när det gäller medier. De vill ge dem möjlighet att få ta del av nyheter, skapa en lust att läsa tidningar samt visa att det finns många olika slags tidningar att välja mellan.

Eleverna behöver få en uppfattning om vad en tidning är, hur den är uppbyggd och vad som står i den, många läser inte dagstidning alls annars. Inför olika praktiska moment är det inspirerande för eleverna att se hur det ser ut ”i verkligheten” samt att förhålla sig kritiskt till de produkter som finns R14 (*lärare i mediekunskap, medieproduktion och ljudmedier, gymnasiet*)

Att eleverna ska bli nyfikna på andra tidningar än de kommit i kontakt med. Att med hjälp av tidningsartiklar provocera eller starta processer hos eleverna. R13 (*lärare i geografi, historia, europakunskap och världskultur, gymnasiet*)

Vi läser enkla artiklar från dagstidningar både för att vänja våra elever vid tidningen som en informationskälla och för att visa att där kan man få reda på intressanta saker. R11 (*lärare i grundskola*)

Genom att erbjuda eleverna möjligheter att läsa tidningar, vänjer man dem vid att använda tidningen som ett verktyg för att inhämta kunskap och information. Detta kan kopplas till den sociokulturella inlärningsteorin som menar att lärande är beroende av tillgången till rätt och intressanta ”verktyg”. Tidningen möjliggör s.k. mediering, den blir alltså bärare för kunskap som eleven tillgodogör sig i den aktuella kontexten.¹¹⁷

De tillfrågade lärarna använder tidningen som verktyg på olika sätt i sin undervisning. Det går att urskilja fem kategorier; diskussion/debatt, analys, läsinlärning, medieundervisning samt samhälle/nyheter.

Eleverna får i uppgift att bevaka nyheter i grupper om två-tre och därefter redovisa inför klassen om vad de anser är det viktigaste som har hänt under ”deras vecka” (lokalt/globalt etc). R12 (*lärare i grundskola*)

Ibland kan en utdelad tidningsartikel fungera som en debattgenista. R13 (*lärare i geografi, historia, europakunskap och världskultur, gymnasiet*)

Lättlästa tidningar och serietidningar kan vara en god inkörsport till läsandet. R6 (*lärare i grundskolan 1-3 samt musik*)

Jag delar ut en mängd olika dagstidningar (GP, DN, SVD etc) samt tidskrifter (Fokus, Omvärlden, Times etc) i klassrummet och så får eleverna bläddra i dem för att hitta en artikel med internationellt perspektiv som de sedan ska utföra en artikelanalys av (enligt en specifik mall/uppgift jag ger dem). De ska därefter redovisa den muntligt inför varandra. Detta är ett ganska enkelt sätt att få med ett flertal olika intressanta internationella nyheter och kunskapsområden ... Använder tidningar när vi arbetar inom ämnesområdet massmedia. Eleverna får studera olika typer av dagstidningar och dela in dem efter olika kategorier (dagstidning, kvällstidning etc). Eleverna får studera tidningar för att undersöka varifrån nyheter kommer (t ex olika nyhetsbyråer). Eleverna får studera tidningar för att förstå vad ägarkoncentrationen har för inverkan och betydelse för nyhetsbevakningen (t ex att Expressen och GT i princip har samma innehåll...och samma ägare) R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi*)

116 GY11

117 Strandberg (2006)

Några av lärarna arbetar även med att låta eleverna producera eget material.

Eleverna gör en egen skoltidning från 1900 som en uppgift i mediehistoria. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

Elever identifierar vinkling av nyheter och funderar på källor, i samband med deras eget nyhetsarbete. Granskning och analys av bilder inför moment om pressfoto. Elever studerar layout inför tidningsproduktion. R14 (*lärare i mediekunskap, medieproduktion och ljudmedier, gymnasiet*)

Det är viktigt att låta eleverna få pröva på att göra, producera, själva. ”Learning by Doing” är ett klassiskt citat som sammanfattar detta på ett bra sätt. Inom konstruktivismen anser man att kunskap nås genom aktivt handlande, genom att man skapar egna erfarenheter. I ämnesplanen för medieproduktion GY11 står det att eleverna ska lära sig att planera och genomföra medieproduktioner, använda text och bild i samverkan, kunna bygga upp och förstärka kunskap samt lära sig de ingående stegen i medieproduktion. Men att arbeta med elevproduktioner är inte enbart rena inläringstillfällen utan kan också ses som ett komplement till redovisningar och examinationer. En lärare påpekar:

Att eleverna får göra en egen tidning är en redovisningsform som är ett alternativ till prov eller skriftlig uppgift. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

Utifrån Karin Fogelbergs kriterier, 1) kritisk mediekompetens - *om*, 2) medier som gestaltungsform - *för* och slutligen 3) medier som läromedel – *med*¹¹⁸, så används tidningar och andra pappersmedier i första hand som ett verktyg, alltså *med* medier i undervisningen, artikelanalyser, diskussionsunderlag och läs- och språkinläring. Ett fåtal av lärarna arbetar *för* medier då de arbetar med ren medieproduktion och sedan även några som undervisar *om* medier, tidningens innehåll, form, funktion och ägarförhållanden.

Tv, filmer och andra rörliga bildmedier

Av de tillfrågade lärarna använder alla TV, filmer och rörliga bildmedier i sin undervisning. Användningsområdet har en stor spridning, det används som inspiration vid lärarnas egen planering inför lektionerna, som ämnesfördjupning för eleverna, för läs- och språkinläring, man använder det för att ta del av instruktioner, nyheter och samhällsinformation, för att prata om upphovsrätt och källkritik, ett verktyg för elevernas egna produktioner, som belöning eller som förströelse och rekreation.

Nästan alla använder tv, filmer och rörliga bildmedier som ett verktyg eller underlag till diskussion och ämnesfördjupning. Exempel på filmmedier som används är: dokumentärer, spelfilmer, TV-program, youtube-klipp, TED Talks, flashkartor, Google Earth, befolkningsanimationer, Globalis och Gapminder.

Eleverna får se aktuella nyhetsinslag som vi sedan diskuterar (ofta hämtat från svt-play) ... Eleverna får se filmen Hotel Rwanda samt en dokumentär om folkmordet i Rwanda när vi arbetar med konflikter/folkmord. Eleverna får se filmen American History X när vi arbetar med ämnesområdet främlingsfientlighet. R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

Oftast visar jag delar av en dokumentär, nyhetsinslag eller spelfilm för att introducera eller fördjupa ett ämnesområde. R4 (*lärare i samhällskunskap och medieproduktion, gymnasiet*)

Vi tittar mycket på strömmande filmer för att lära om olika teman vi arbetar med, våren, jul osv. R12 (*lärare i grundskola*)

118 Fogelberg (2005)

Enligt ämnesplanen för samhällskunskap, GY11, så ska undervisningen fördjupa och utveckla elevernas kunskaper om människors livsvillkor samt frågor som berör demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna. Inom den sociokulturella inlärningsteorin menar man att inlärning är beroende av verktyg. Genom att använda hjälpmedel så underlättar man lärandet. ”Yttre aktiviteter ... är källan till inre färdigheter”.¹¹⁹

Man använder även TV, filmer och rörliga bildmedier för att få variation och bredd i undervisningen samt för att skapa intresse och motivera eleverna, levandegöra ämnet. En lärare räknar upp många fördelar med att arbeta med bildmedier. Hen menar att filmmedier kan vara språkutvecklande, motiverande, aptitretande, bildande, det kan även fungera som förströelse och inspiration.

Att förmedla ett teoretiskt innehåll via rörliga bilder är tacksamt – eleverna blir lätt intresserade och ett bra utformat inslag har genom att bild, ljud och text samverkar god pedagogisk potential – förståelsen kan bli större än om man bara aktiverar ett sinne. Inför praktiskt arbete behöver elever se och förstå ”hur man gör” och hur man kan göra bättre. R14 (*lärare i mediekunskap, medieproduktion och ljudmedier, gymnasiet*)

Levandegöra något teoretiskt och torrt, ibland handlar det om att skapa intresse, visa på andra bilder/åsikter än de jag som lärare presenterar. R4 (*lärare i samhällskunskap och medieproduktion, gymnasiet*)

En dokumentärfilm som behandlar ett ämne har ofta planerats, researchats och bearbetats för att bli både en säljande och informativ produkt under flera månader tom år. Att som lärare visa en sådan dokumentär istället för textbok eller föreläsning som man har några timmar att förbereda om samma sak är ju bara dumt. Idag är också ofta dokumentärer underhållande på ett sätt som det är svårt att konkurrera med en föreläsning. Jag upplever att dokumentärer funkar mycket bra om eleverna får konkreta uppgifter som kopplas till filmen. Det är också bra att ha korta klipp i föreläsningar för att bryta mönster, exemplifiera och diskutera kring. R7 (*lärare i samhällskunskap och musik, gymnasiet*)

Jag använder naturvetenskapliga och matematiska faktafilmer för att fördjupa ett visst avsnitt, för att få mer variation på undervisningen. Även som ersättning eller komplement till ”tavelgenomgångar”. Visar även spelfilmer som har naturvetenskaplig anknytning för att få eleverna att ”tänka till”. R10 (*lärare i matematik och naturkunskap, gymnasiet*)

Inom den sociokulturella inlärningsteorin menar man att kunskapsskapande i skolan underlättas om läraren ”... försöker få skolkunskapen att 'gå hem' hos eleverna genom att göra den levande, relevant och intressant.”¹²⁰ Detta betyder inte att elevernas intressen ska styra undervisningen, det måste finnas en plan och ett större syfte med det man gör. Det viktiga är dock att läraren måste ha en medvetenhet om att alla elevers bakgrundkunskap skiljer sig ifrån varandra, den är olika. Eleverna har med sig olika erfarenheter från sin uppväxt, från familj och vänner, vilka möter de kunskaper och det lärostoff som läraren och skolan förmedlar.¹²¹ Vidare menar man inom det sociokulturella perspektivet att elevens motivation står i relation till att hen förstår poängen med det som lärs ut. Inre motivation skapas genom interaktion mellan lärare och elev. Genom att fördjupa och förklara ett ämne med bred variation tydliggörs poängen, med andra ord att förstå motivet med det som lärs ut ökar motivationen.¹²²

Några av de tillfrågade lärarna använder även filmmedier för elevernas egen produktion, då i första hand lärare som arbetar med medieämnen. Här handlar det om undervisning *för* medier men även till viss mån *om* medier.

Eleverna får själva göra dokumentärer inom ämnesområdet Sociala frågor och/eller Mänskliga rättigheter. R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

Eleverna gör egna TV-program från ca 1960 som en medieuppgift i mediehistoria. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

119 Strandberg (2006) s86

120 Imsen (2006) s407

121 Ibid.

122 Strandberg (2006)

I målen för ämnet Medieproduktion i styrdokumentet, GY11, står det att eleverna ska ges förutsättning att utveckla: ”Förmåga att planera och genomföra medieproduktioner från idé till färdig produktion riktade till specifika målgrupper med hjälp av modern teknik. ... använda text, bild och ljud i samverkan så att dessa gemensamt bygger upp och förstärker ett budskap.” I ämnesplanen för samhällskunskap står det ämnet syftar till att ge eleverna förmågan att uttrycka sig genom olika presentationsformer. Lärarnas arbetssätt med medieproduktioner svarar tydligt mot dessa mål och riktlinjer.

TV och film används också för undervisning om filmmedier dess innehåll, form och förutsättningar.

Dels som diskussionsunderlag/faktaunderlag i medieteoretiska moment – hur reklam fungerar, hur medier fungerar osv. För innehålls- och formanlys. R14 (*lärare i mediekunskap, medieproduktion och ljudmedier, gymnasiet*)

Exempel på medialisering, nyhetsbevakning och reklam tas från aktuella TV-program. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

För att få förståelse för hur filmer kan vara uppbyggda och för att få vara med om filmupplevelser. R6 (*lärare i grundskolan 1-3 samt musik*)

I LGR11 står det eleverna ska få möta texter som kombinerar ord och bild t.ex. film. Utöver de redan redovisade ämnesriktlinjerna ovan för Medieproduktion så kan detta arbetssätt även ses som ett sätt att ge eleverna förutsättningar att utveckla ”kunskaper om begrepp, teorier och modeller som beskriver hur budskap formuleras” (reklam, dramaturgi) samt ”förmåga att analysera och utvärdera medieproduktioner med avseende på den färdiga produkten, produktionens olika led och målgrupp”.

Enstaka lärare har även tagit upp andra användningsområden och motiv för att använda sig av filmmedier t.ex. problemlösning, språkinläring och ökad förståelse.

Vi har också använt filmer inom matematiken där man stoppar filmen då ett problem ska lösas. Barnen får komma med lösningsförslag. Därefter startas filmen igen. R6 (*lärare i grundskolan 1-3 samt musik*)

Ibland är det förströelsetittande, som språkdusch i tyskan., då tittar vi mest och lyssnar på språket. R8 (*lärare i tyska, svenska och retorik, gymnasiet*)

Vi filmar lämpliga fysikaliska förlopp, som vi därefter läser in i lämpligt program för analys ... Det ger en djupare förståelse för ämnet, fysik. R5 (*lärare i fysik, gymnasiet*)

Här använder man filmmediet som ett verktyg för att spela upp eller spela in material. Det rör sig med andra ord om att arbeta med medier. Att arbeta med matematisk problemlösning gemensamt, via filmmedier, kan kopplas till syftet för matematik i LGR11. Där står det att eleverna ska utveckla sin förmåga att föra matematiska och logiska resonemang samt matematikens uttrycksformer för att kunna kommunicera om matematik i vardagliga sammanhang. Även här kan det sociokulturella perspektivet nämnas angående mediet som verktygsanvändande eller bredden och variation av metoder som leder till förståelse och därmed bidrar till att öka motivationen hos eleverna. I ämnesplanen för moderna språk, GY11, står det att eleven ska kunna förstå talat språk och möta språket i olika sammanhang. En ”språkdusch” genom filmmedier svarar väl mot detta syfte.

Slutligen måste en annan sida av att använda filmmedier som ämnesfördjupning för att öka förståelse nämnas. Den humanistiska pedagogiken har teorier om att det finns olika inlärningssätt. Vissa elever är verbala andra är visuella eller auditiva, några är sociala andra är ensamvargar osv.¹²³ En av de tillfrågade lärarna påpekar att det finns elever i särskolan som inte kan ta till sig budskap, information, auditivt utan behöver ha förstärkning genom bilder, i detta fall en kombination av bild, ljud och i vissa fall text.

123 Steinberg (1994)

Film/DVD är ett utmärkt media för särskolans elever att få ökad förståelse och information. Det visuella sinnet är nästan alltid starkare än det auditiva och eleverna är koncentrerade på innehållet.
R11 (*lärare i grundsärskola*)

Radio och andra ljudmedier

Radio och andra ljudmedier har i undersökningen ett brett användningsområde. Av de tillfrågade lärarna använder några det i planeringssyfte, andra för att fördjupa ämneskunskaperna hos eleverna, någon till läs- och språkinläring, någon för att ta del av nyheter och samhällsinformation. Några använder ljudmedier som belöning, förströelse och rekreation. Två lärare arbetar med radio och ljudmedier i samband med elevproduktioner.

Radio och ljudmedier används i syfte att fördjupa ett ämne, skapa debatt och engagemang. Det kan röra sig om nyhetsinslag, dokumentärer och musikstycken. En annan variant av detta är de lärare som använder radion och andra ljudmedier för att arbeta med t.ex. språkinläring.

Eleverna får lyssna på P3 dokumentär om Terrorådet i WTC, USA 11/9 2001 i samband med att eleverna arbetar om terrorism ... Eleverna får lyssna på avslappningsmusik (hinduisk musik (aum)/avslappningsmusik) under tiden vi genomför en hinduisk offerhögtid (puja). R2 (*lärare i (lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet)*)

... för att förstärka budskap, exempelvis om vi pratar om Franska Revolutionen bakar jag in Marseljäsen. Att levandegöra/dramatisera en föreläsning med ljudklipp är bra. R7 (*lärare i samhällskunskap och musik, gymnasiet*)

Webbradio, program från P1, exempelvis Vetenskapens historia. R13 (*lärare i geografi, historia, europakunskap och världskultur, gymnasiet*)

Främst i tyskan, vi lyssnar på hörövningar, nyheter, musik m.m. ... Testa och öva hörförståelse, öva uttal, förkovring, inspiration, motivation, nyheter är bra diskussionsstartare. R8 (*lärare i tyska, svenska och retorik, gymnasiet*)

Flera av dessa motiv går att koppla till det som står i styrdokumentet. I ämnesplanen för Moderna språk i GY11 nämns det att eleverna ska kunna förstå det talade språket, reception, dessutom ska eleven ha ”förmåga att diskutera och reflektera över livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där språket används”.¹²⁴ Undervisningen i samhällskunskap syftar till, enligt ämnesplanen i GY11, att bredda, fördjupa och utveckla ”kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor” samt att eleverna ska ”utveckla kunskaper om frågor som berör makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna”.

Ser man till de mer ämnesspecifika kunskaperna så används ljudmedier på lite olika sätt. I ämnet musik används det för att spela upp musik för att förevisa olika genre, i analysyfte men även som musikkomp till sång osv. För gymnasieämnena ljudmedier och medieproduktion används radio och andra ljudmedier för att illustrera radiomediets form, innehåll och förutsättningar. Det används dessutom för elevernas egna produktion av t.ex. radioprogram.

Eftersom jag har musik med flera olika klasser på skolan använder jag ofta olika CD-skivor med musik i undervisningen. Barnen får ... lyssna på musik, sjunga med till olika komp-bakgrunder, mm. ... Barnen ska få uppleva många genre. R6 (*lärare i grundskolan 1-3 samt musik*)

Eleverna gör egna radioprogram från ca 1930 som en uppgift i mediehistoria. Exempel på nyhetshandling, public service och medialisering tas från både aktuella och klassiska radioprogram ... Att eleverna får göra egna radioprogram är en redovisningsform som är ett alternativ till prov eller skriftlig uppgift. Jag undervisar huvudsakligen i ljudmedier så radio och andra ljudproduktioner är en naturlig del av min undervisning. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

124Ämnesplanen för Moderna språk, GY11

Även dessa motiv går att koppla till styrdokumentet. I LGR11 står det att syftet med ämnet musik är att eleverna ges möjlighet att få spela och sjunga musik i olika former och genre. I ämnesplanen för Ljudproduktion i GY11 står det att elevernas ska kunna planera, genomföra och distribuera ljudproduktioner. Dessutom ska eleven ges möjlighet att ”utveckla kunskaper om och färdigheter i att använda olika produktionsmetoder samt olika berättartekniker, berättarkomponenter och dramaturgiska grepp”.¹²⁵

Tittar vi på belöning, förströelse och rekreation kan vi se några olika användningsområden. Här används ljudmediet som ett verktyg för att 1) lyssna på sagor och talböcker, 2) lyssna på musik för avslappning, underhållning, rörelse och som bakgrundsljud.

Eleverna får lyssna på olika typer av religiös musik både för att få kunskap om olika typer av religiös musik och dess betydelse men också som ”underhållning” och bakgrundsmusik då de arbetar med något annat. R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

Barnen får röra sig till musik R6 (*lärare i grundskolan 1-3 samt musik*)

Musik som avslappning i grupp. Som talböcker individuellt. ... Talböcker är både en ”läsupplevelse”, språkutvecklande och underhållning. R11 (*lärare i grundsärskola*)

Man nämner att använda radio och andra ljudmedier i sin undervisning syftar till att ge eleverna bredd och variation i undervisningen men även till mer extrema orsaker som att, genom att spela avslappningsmusik, öka elevernas koncentrationsförmåga.

Det förbättrar elevernas koncentration att lyssna på avslappningsmusik före morgonens samling. R11 (*lärare i grundsärskola*)

Bra för våra elever. Koncentration, samspel. R12 (*lärare i grundsärskola*)

Utifrån Fogelbergs kriterier finns det många exempel på att man arbetar *med, om* och *för* medier. Man använder radio och andra ljudmedier som ett verktyg i undervisningen, *med*, man avhandlar radiomediet form och förutsättningar, *om*, samt låter eleverna göra egna medieproduktioner.

Fotografier och andra bildmedier

Fotografier och bilder används i hög utsträckning hos de tillfrågade lärarna. Användningsområdet har mycket stor spridning. Fotografier och bilder används i lektionsplanering, som ämnesfördjupning, läs- och språkinläring, samhällsinformation och nyheter, för arbete med källkritik och upphovsrätt, för instruktioner och utvärdering, för elevproduktion, förströelse och belöning samt för dokumentation.

Det finns fyra tydliga användningsområden som utkristalliserar sig i svaren. Man använder bildmedier som ett pedagogiskt verktyg för att i första hand öka förståelsen hos eleverna, för att bredda och fördjupa kunskaper, som diskussionsunderlag, för analyser samt som medium för elevernas egen produktion.

Användande av fotografier och andra bildmedier:

Bilder är ett viktigt komplement till det skrivna ordet i både svenska och engelska, vi kan t ex diskutera innehåll och mening i dem. R1 (*lärare i svenska och engelska, grundskolan och gymnasiet*)

Bilder kan användas för att få fördjupad förståelse för hur något ser ut, är uppbyggt eller fungerar. R6 (*lärare i grundskolan 1-3 samt musik*)

I powerpointföreläsningar försöker jag ha med bilder som har en baktanke i sig. Förstår eleven hur bilden kopplas till vad jag säger har de också förstått mitt budskap. R7 (*lärare i samhällskunskap och musik, gymnasiet*)

125 Ämnesplanen för Ljudproduktion, GY11

Har använt laminerade fotografier för att konkretisera naturvetenskapliga begrepp ... Kan ge utmaningar naturvetenskapligt genom att koppla verkliga bilder till det avsnitt vi behandlar. R10 (*lärare i matematik och naturkunskap, gymnasiet*)

I ämnesplanerna för svenska och engelska i GY11 står det att människan ska kunna använda medier för att lära känna sin omvärld och för att uttrycka sin egen personlighet, vidare ska eleverna via olika medier öva sin receptionsförmåga. I LGR11 står det bland annat att eleverna ska ges möjlighet att fördjupa sin ämneskunskaper, att läraren ska förmedla överblick och ge sammanhang i undervisningen, samma riktlinjer återfinns även i GY11.

Vi använder nästan alltid bilder som förstärkning i de flesta sammanhang. Det är digitala bilder från vår kamera eller från bildarkiv. Det är ordbehandlingsprogram med bilder och talsyntes. Det är bildserier i syfte att förklara en kommande händelse. Det är bilder för att reda ut något som har hänt. Det är bilder i dagens schema. R11 (*lärare i grundskola*)

I Läroplanen för grundskolan 2011 står det att läraren ska stödja elever med särskilt behov och ta hänsyn till deras erfarenheter och tänkande. Eleverna ska få möjlighet till ämnesfördjupning och få överblick och sammanhang samt stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling.¹²⁶ Genom att använda bilder i undervisningen, som scheman och som stöd för eleverna, så uppnår läraren dessa riktlinjer.

Använda bilder som diskussionsunderlag:

Använder bilder för att diskutera källkritik. Hur man kan "luras" med bilder och manipulera bilder. R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

Som ett diskussionsmaterial, exempelvis en pressbild från en terrorhandling. R7 (*lärare i samhällskunskap och musik, gymnasiet*)

Exempel på manipulerade bilder används när vi pratar om etik, källgranskning och reklam. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

I de övergripande målen i GY11 kan man läsa att eleverna ska kunna diskutera det hen läser, ser eller hör, kunna kritiskt granska och värdera samt ta ställning i olika värderings- och livsfrågor. Den sociokulturella inlärningsteorin anser också att diskussioner är viktiga. Läraren bör undvika att föra monologer. Istället förespråkas dialog och samspel mellan lärare och elever och elever emellan. Ny kunskap skapas i samspelet medan elevens egna tolkningar och erfarenheter tas in i dialogen. Även användandet av verktyg förespråkas. Språket ses som det största verktyget men här använder lärarna även ett andra verktyg, bilden. Genom att använda bilden skapar läraren ett kontext för kunskapen och eleverna har enklare att ta till sig den.¹²⁷

Analysera bilder:

Genomgång av bildkomposition, bildanalys, redigering, diskussioner om redigering, inför elevernas eget arbete ... viktigt att elever lär sig analysera bilder för att förstå hur de påverkas av till exempel reklam. R14 (*lärare i mediekunskap, medieproduktion och ljudmedier, gymnasiet*)

... i svenskan ingår det bildanalys, till litteraturhistorien visar man med fördel konst, i språken kan bilder användas för att starta konversationer och att bara öva på att förklara vad man ser på bilderna. R8 (*lärare i tyska, svenska och retorik, gymnasiet*)

Bildspråket är starkt i vårt samhälle men framför allt för ungdomar så jag tycker att det är viktigt att de förstår mekanismerna bakom det vi ser i medierna. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

I den gamla ämnesplanen för svenska, LPF94, står det att bild är en form av text och att eleverna ska utveckla förmågan att kritiskt granska och analysera all typ av text. I den nya ämnesplanen från 2011 är det dock inte lika tydligt. Där står det att eleverna ska ges berättartekniska kunskaper samt kunskaper om stilistiska drag i alla typer av medier. För ämnet medieproduktion står det att

126 Grundsär11

127 Imsen (2006)

eleverna ska utveckla kunskaper om att använda bland annat bild och text i samverkan så att budskap förstärks. Eleverna ska dessutom kunna analysera och utvärdera bilder med avseende på den färdiga produkten och målgrupp.¹²⁸

Låta eleverna arbeta med fotografering och bildredigering för egen produktion:

Eleverna får själva fotografera och skapa bilder till de reportage de ska skriva R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

I ämnesplanen för samhällskunskap står det ämnet syftar till att ge eleverna förmågan att uttrycka sig genom olika presentationsformer.

Det finns även helt andra användningsområden för att arbeta med bilder. På särskolan använder man t.ex. kameran för att dokumentera elevernas dag på skolan och som minnehjälp till eleverna. En språklärare nämner att hon tar med klassen till konstmuseum för att titta på konst.

Vi fotograferar mycket av elevernas arbeten, deras utflykter och vidarebefordrar det till hemmen. Detta gör vi varje vecka ... Konkret med bilder, bra för minnet. R12 (*lärare i grundskola*)

Att arbeta med fotografier och andra bildmedier handlar främst om undervisning *med* medier, bilder som komplement och förstärkning, och *om* medier, bildanalys, källkritik samt bildens betydelse och användning. De som arbetar med medieproduktion undervisar även *för* medier då de arbetar med fotografering, bildredigering m.m.

Spel och mjukvaruresurser

Endast några få av de tillfrågade lärarna använder spel och mjukvaruresurser i sin undervisning. Det man använder dessa medier till är lektionsplanering och som elevfördjupning, för språk- och läsinlärning, för instruktioner samt som belöning och förströelse.

Användningen av spel i undervisningen kan delas in i fyra huvudkategorier, spel som simuleringsverktyg, inlärningsverktyg, verktyg för elevproduktioner, samt för analys och bearbetning. Exempel från den första kategorin:

Använde för längesedan ett digitalt spel om samhällsekonomi där eleverna skulle fatta olika ekonomisk-politiska beslut för att landet skulle klara sig ur en låg/högkonjunkturs negativa effekter. ... Har använt ett digitalt "spel" där eleverna fick följa två ungdomar som begått ett brott och eleverna skulle svara på olika frågor om vad som händer när man begår ett brott. R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

Meningen är att eleverna med simuleringens hjälp ska ställas inför situationer där de måste använda sin förståelse och kunskap i det samhällsvetenskapliga ämnet. I de övergripande målen i styrdokumentet för samhällskunskap står det att undervisningen ska ge eleven förutsättning att utveckla "Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder".¹²⁹

Spel som inlärningsverktyg:

Det är vad vi använder på matematiken för inläring av de fyra räknesätten osv, vid svenskundervisning, stavning, engelska program,geografi osv. R12 (*lärare i grundskola*)

Inom både svenska och matematik finns många bra program ... Eleverna tränar stavning, matte-tal, klockan, osv. R6 (*lärare i grundskolan 1-3 samt musik*)

Inläringsspel är ofta utformade utifrån ett behavioristiskt perspektiv. Där begrepp och kunskaper nöts in repetitivt och eleverna får en snabb bekräftelse på om de har svarat rätt eller fel. Av de tillfrågade lärarna är det lärare som arbetar med yngre elever samt elever i särskolan som använder denna typ av spel. De menar att:

128 Ämnesplanen för Medieproduktion, GY11

129 GY11 s144

Finns mycket bra program för särskolan som behöver repetera allt varje dag. Närminnet är det som fallerar hos våra autistiska elever och då kan de arbeta självständigt R12 (*lärare i grundsärskola*)

Barnen tycker ofta att det är roligt att arbeta vid datorn. Det är ett annat sätt att träna och lära sig saker. R6 (*lärare i grundskolan 1-3 samt musik*)

Imsen påpekar att den här typen av datorstödd undervisning passar särskilt bra för elever med fysiska funktionshinder och för barn med skrivsvårigheter. Det är ett hjälpmedel och ett bra komplement i specialundervisningen.¹³⁰ Men det är inte bara programmen i sig som är bra, utan även träningen att sitta och arbeta självständigt vid datorn, menar en av särskolelärarna.

Vad det gäller styrdokumentet så anges det, för både särskola och grundskola, att varje elev efter genomgången skola ska kunna ”använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande.” ... Dessutom ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven ”får stöd i sin språk – och kommunikationsutveckling” och även ”successivt får fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar”.¹³¹ Dessutom står det att läraren ska utgå för varje elevs behov och förutsättningar.

Verktyg för elevproduktioner:

Eleverna får lära sig grunderna i tidningsredigering och tillämpa det i egna produktioner. R4 (*lärare i samhällskunskap och medieproduktion, gymnasiet*)

Man använder programvaror som Adobe Cs5, Master Suite m.fl. Det man använder programmen till är att träna praktisk färdighet. Detta stämmer väl med målen som är ställda för ämnet Medieproduktion i styrdokumentet, GY11. I ämnesplanen står det att eleverna ska ges förutsättning att utveckla: ”Förmåga att planera och genomföra medieproduktioner från idé till färdig produktion riktade till specifika målgrupper med hjälp av modern teknik.”

Motiven är att jag vill att de ska kunna redigera på ett sätt så det ser ut som en riktig tidning. R4 (*lärare i samhällskunskap och medieproduktion, gymnasiet*)

Det är en del av kursplanerna i de praktiska medieämnena att eleverna ska kunna hantera programmen. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

Analys och bearbetning:

Vi filmar lämpliga fysikaliska förlopp, som vi därefter läser in i lämpligt program för analys. R5 (*lärare i fysik, gymnasiet*)

I ämnesplanen för Fysik nämns redan i ämnets syfte att eleverna ska ”ges möjlighet att använda datorstödd utrustning för insamling, simulering, beräkning, bearbetning och presentation av data”.¹³²

Webbresurser

Webbresurser används i stor utsträckning av de tillfrågade lärarna. Användningsområdena är många, men det som är mest typiskt är att det främst används till planering och fördjupning. Exempel på andra användningsområden är för att få samhällsinformation och ta del av nyheter, arbeta med upphovsrätt och källkritik, instruktioner och information samt som ett verktyg för/till elevernas egna produktioner.

Lärarna använder många olika webbresurser för sin lektionsplanering. De lär även sina elever hur man kan använda dessa för tex, elevproduktioner m.m.

Använder olika webbresurser för planering av lektioner och för att veta mer, ex. Landguiden, Mediarkivet, Globalis, Wikipedia, NE, Säkerhetspolitik.se m.fl. men lär också ut till eleverna att

130 Imsen (2006)

131 Grundsär11 s15

132 Ämnesplanen för Fysik. GY11

använda sig av nämnda och andra webbresurser. Särskilt att leta i artikelarkiv för fördjupning i ämnen. R13 (*lärare i geografi, historia, europakunskap och världskultur, gymnasiet*)

Men även exempelvis digitala mindmapping-siter, notskrivningsprogram, webbaserade metronomer, stämmare, trummaskin m.m. R7 (*lärare i samhällskunskap och musik, gymnasiet*)

Det typiska arbetssättet med att använda webbresurser är att söka information av olika slag och för olika syften, både när det gäller lärarna och när det gäller eleverna. Webbresursen ses som ett komplement till den övriga kurslitteraturen. Några använder det för att få in moment som källkritik i undervisningen.

Dels för att komplettera övrigt läromedel, dels för att kunna diskutera källkritik på ett autentiskt material. R1 (*lärare i svenska och engelska, grundskolan och gymnasiet*)

Ger snabbt fördjupning och information som annars tar tid att slå upp i böcker, eller som komplement till böcker. Vill lära eleverna att hantera webbresurser och se nyttan med dessa. Källkritiska övningar också, se skillnad på artiklar från olika tidningar. R13 (*lärare i geografi, historia, europakunskap och världskultur, gymnasiet*)

En lärare kan ses som en extrem gentemot de andra lärarna och deras elever som är användare av webbresurser. Hen arbetar inte bara med att låta sina elever använda webbresurser utan även med att låta dem redigera/producera webbresurser.

Eleverna gör ofta research inför sina egna produktioner och lägger även till saker på t ex Wikipedia när de har källgranskat och hittat fel. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

Läraryorum och lärarresurser nämns av flertalet av de tillfrågade. De används som inspiration till lektioner och undervisning. En av lärarna nämner att hen även vänder sig till lärarresurser i andra länder för att hitta inspiration.

Har precis anslutit mig till TES, en engelsk lärarresurs. Har hämtat lektionsuppgifter från amerikanska lärarresurser och anpassat till den egna undervisningen. R10 (*lärare i matematik och naturkunskap, gymnasiet*)

Vi använder t.ex. Lektion. se för att hitta bra extra lektioner R12 (*lärare i grundsärskola*)

... läraryorum, lärarhandledningar från olika organisationer och nätet i stort som inspirationskälla. R7 (*lärare i samhällskunskap och musik, gymnasiet*)

Webbresurser används dessutom som ett medel att delge och hämta information. Det handlar då om t.ex. lärplattformer som Fronter.

Vi använder IT-plattformen Fronter för att delge information till elever/kollegor och övrig personal. R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi*)

En lärare avviker lite från de övriga, hen arbetar med ett läromedel som är direkt kopplat till en webbresurs.

Vi har en webbresurs för vårt läromedel. R5 (*lärare i fysik, gymnasiet*)

När det gäller webbresurser handlar det alltså i första hand om undervisning *med* medier, fast med några inslag av *om* (källkritik) och *för* (redigering av Wikipedia). De webbresurser som de tillfrågade lärarna arbetar med är till viss del resurser utarbetade för att passa skola och undervisning, antingen av läromedelsförlag, medieföretag, lärare själva i öppna forum eller av statliga myndigheter. Men flera av lärarna använder även andra webbresurser utifrån egna behov och idéer. Genom att arbeta *om* och *med* webbresurser så svarar lärarna mot det uppdrag som uttrycks i styrdokumentet. Där står det att det är viktigt att eleverna lär sig att tillägna sig information och kunskap från många olika källor samt att de tränas i att kritiskt granska dessa. I GY11 står det:

Eleverna ska också kunna orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför

viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett vetenskapligt sätt att tänka och arbeta.¹³³

Sociala medier

Av de tillfrågade lärarna var det relativt få som använde sig av sociala medier. Några exempel på användningsområden är för planering och fördjupning, samhällsinformation, nyheter, delge instruktioner och för elevproduktioner. De sociala medier som nämns är Facebook, bloggar och Twitter. Facebook, används främst som ett verktyg för att hämta och sprida information. Facebook är även något som eleverna använder för att kommunicera med varandra och lärare om skoluppgifter.

Jag startar en FB-grupp i en kurs där alla eleverna går med. Sedan kan jag kommunicera med eleverna, lämna instruktioner, ta emot inlämningar, diskutera mm. R4 (*lärare i samhällskunskap och medieproduktion, gymnasiet*)

Eleverna själva har grupper på Facebook för att samordna inför t ex FN-rollspel eller andra skoluppgifter. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

Snabb och enkel kommunikation – med mejl når man inte elever tillräckligt snabbt. R14 (*lärare i mediekunskap, medieproduktion och ljudmedier, gymnasiet*)

Av de tillfrågade lärarna används Facebook mest som ett praktiskt verktyg för kommunikation och administration med eleverna, vilket fungerar bra eftersom eleverna redan är vana användare. Funktionen man utnyttjar hos Facebook kan jämföras med funktionen hos en lärplattform, ex. Fronter.

Att nå eleverna eftersom det är där ”de hänger”. De är vana vid detta sätt att få information. R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

Bloggar används främst för elevproduktioner, likt loggböcker eller som ett mål i sig. Ser man till Fogelbergs tre kriterier för medieundervisning så kan man säga att användandet av bloggar når alla tre. Det handlar om undervisning *med* bloggar, *för* att lära sig blogga samt *om* bloggarnas betydelse, förutsättningar och funktion.

Eleverna skapar egna bloggar i arbetet med sina projektarbeten. Antingen använder de bloggen som en loggbok där jag kan följa deras arbete eller är själva bloggen en del av slutprodukten (t.ex de marknadsför en produkt eller driver en matblogg etc). R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

Vi diskuterar till exempel bloggar och deras betydelse. R14 (*lärare i mediekunskap, medieproduktion och ljudmedier, gymnasiet*)

Sociala medier ger dessutom eleverna valmöjligheter och variation på bl.a. redovisningsformer eller examinationer. I styrdokumentet för bl.a. samhällskunskap i gymnasieskolan nämns att eleverna ska kunna presentera sina kunskaper genom olika presentationsformer. Detta nämner några av lärarna som ett bakomliggande motiv till varför man väljer att använda sociala medier i sin undervisning.

När eleverna har fått välja att skriva logga traditionellt i en skrivbok eller i en blogg har den övervägande majoriteten valt att blogga. R2 (*lärare i samhällskunskap, religion och geografi, gymnasiet*)

Att eleverna får göra egna bloggar är en redovisningsform som är ett alternativ till prov eller skriftlig uppgift. R9 (*lärare i ljudmedier samt medier, samhälle och kommunikation, gymnasiet*)

Facebook kan ingå i redovisning av arbete, exempel: projektarbete, då sex killar cyklade till Berlin och dokumenterade resan i text och bild på Facebook. R14 (*lärare i mediekunskap, medieproduktion och ljudmedier, gymnasiet*)

Endast en av lärarna nämner att hon använder sociala medier för eget bruk. Hon skiljer sig därför från de övriga. Hon använder sociala medier, Twitter, i inspirationssyfte och för egen utveckling.

Jag använder främst sociala medier indirekt, som inspiration och utveckling för mig själv, vilket sedan gagnar eleverna i och med att jag då hittar material jag annars inte hade hittat.” ... “Sociala medier, främst Twitter, är ett sätt för mig att följa och delta i diskussioner med människor som jag annars troligen inte hade mött, vilket ger intressanta infallsvinklar och väcker nya tankar. R1 (*lärare i svenska och engelska, grundskolan och gymnasiet*)

Sammanfattning

För att summera resultatet och återkoppla det till vårt syfte och våra frågeställningar kommer här en kort redogörelse för vad vi kommit fram till i vår undersökning.

Hur arbetar lärare med medier i undervisningen?

Av de tillfrågade lärarna så arbetar majoriteten *med* medier i sin undervisning. I de ämnen där styrdokumentet gör det gällande att de även ska arbeta *om* och *för* medier sker även detta. Det går att konstatera att medier används på det sätt som vår begreppsdefinition antyder i början av rapporten. Nämligen att medier är ett verktyg som används för att kommunicera information. Denna information används som ämnesfördjupningar, för att förtydliga och förklara. Ge undervisningen bredd och variation. Ibland som ett stöd för svagare elever.

De lärare som arbetar *om* medier är i första hand lärare i ämnen som är direkt medierelaterade, t.ex. medieproduktion, mediekunskap och ljudmedier, men även i ämnen som svenska och samhällskunskap. Några av de saker man arbetar med känns igen från det Frau-Meigs nämner i avsnittet om Media Education:

- textanalyser, oavsett om det rör sig om ljud, bild eller text
- kontextanalyser, där man pratar om ägandeförhållanden, målgrupper m.m.
- man har egna medieproduktioner för att tydliggöra och praktisera teorierna.

Finns det några bakomliggande pedagogiska motiv?

Ingen av de tillfrågade lärarna nämner att de arbetar med efter någon speciell pedagogisk inlärningsteori. Baserat på deras svar går det dock att dra slutsatserna att det finns mycket influenser av flera olika teorier i deras arbetssätt. Många av lärarna hävdar att arbetet med medier i undervisningen leder till en ökad och fördjupad kunskap hos eleverna vilket stämmer väl överens med tankar som finns inom mediepedagogiken.

Mediepedagogiken i sin tur ligger mycket nära den sociokulturella inlärningsteorin. Danielsson menar att mediepedagogiken för med sig socialt samspel, fantasi och kreativitet, vilket är mycket viktigt för inlärningsprocessen.¹³⁴ Samma sak menar man inom det sociokulturella perspektivet.¹³⁵ Vygotskij menar att socialt samspel är detsamma som lärande och utveckling och vidare säger han att ”... i den mån som det pedagogiska arbetets viktigaste uppgift är att styra skolbarnets framtid, är en utveckling och övning av barnets fantasi en av de viktigaste krafterna att förverkliga detta mål.”¹³⁶

134 Olson & Boreson (2004)

135 Imsen (2006) samt Strandberg (2006)

136 Strandberg (2006) s101

De tillfrågade lärarna arbetar mycket med elevproduktioner samt att låta innehållet i medierna ligga som grund för diskussioner. Den sociokulturella inlärningsteorin menar att tänkande är en social aktivitet. Genom att arbeta med diskussioner så skapar därför lärarna ”en kraftfull plattform för barnets lärande och utveckling”.¹³⁷

Inom mediepedagogiken pratar man dessutom om att användandet av medier kan fungera mycket bra för elever med behov av särskilt stöd, barn med funktionshinder och koncentrationssvårigheter. Man menar att eleven kan använda medier för att kommunicera, utvecklas, att medier erbjuder både social träning och motivation.¹³⁸ Ett flertal av dessa argument nämner de två lärarna som arbetar i grundsärskolan. Det material som riktar sig till särskolan, främst mjukvaruresurser, har många inslag av behavioristisk inlärningsteori. De arbetar med material som syftar till att repetitivt nöta in kunskaperna hos eleverna.¹³⁹ En lärare påpekar att elevernas närminne inte är så bra så kunskaperna behövs ständigt repeteras, vilket dessa program fungerar ypperligt till.

Man kan också urskilja några spår av den kognitiva lärandeteorin hos lärarnas motiv. En lärare påpekar att hon låter sina elever öva att skumma igenom tidningsartiklar. Hon kallar det för att ”sökäsa”. En annan låter eleverna använda sk. mindmapping-sajter på nätet. Båda dessa är utvecklade organiseringsstrategier för inlärning som härstammar ur den kognitiva lärandeteorin.

Slutligen kan man väl konstatera att lärarna använder hela den metodologiska verktygslådan som Kernell nämner. De använder medierna *förevisande*, i presentationer m.m., *förklarande*, genom att de undervisar *om* medierna, de låter eleverna vara *interaktiva*, genom diskussioner, eleverna får själva använda medierna *gestaltande*, kreativt skapande i egna produktioner och slutligen *utvärderande*, (även om det inte var ett så förekommande svar i undersökningen).

Påverkar styrdokumentet?

Även om få av de tillfrågade lärarna direkt refererar till styrdokumentet i sina svar så går det ändå att koppla det mesta de säger till gällande styrdokument för deras respektive ämne. Det känns som styrdokumentet ligger som ett filter över all undervisning. Lärarna arbetar efter dem även om de inte refererar till dem. Man kan därför dra den slutsatsen att styrdokumentet ändå påverkar undervisningen ganska mycket, när det gäller innehåll och hur man arbetar.

Några riktlinjer hämtade från de övergripande målen i GY11 som tydligt går att härleda till de tillfrågade lärarnas svar. Likvärdiga kriterier står även i LGR11 och Läroplanen för särskolan 2011. Eleven bl.a. ska ha förmåga att:

- ”kritiskt granska och bedöma det han eller hon ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor”
- ”använda bok- och bibliotekskunskap och modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande.”

Lärarna arbetar med källkritik men framförallt använder de medierna som underlag för diskussion om samhälls- och nyhetsrelaterade frågor. Eleverna får använda modern teknik i undervisningen, för informationssökning, för kommunikation m.m. Vidare står det i de övergripande målen att:

Läraren ska:

- ”i undervisningen skapa en sådan balans mellan teoretiska och praktiska kunskaper som främjar elevernas lärande”

137 Ibid. s49

138 Olson & Boreson (2004)

139 Imsen (2006)

- ”organisera och genomföra arbetet så att eleven ... får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang”
- ”låta eleverna pröva olika arbetsätt och arbetsformer”

De flesta av de tillfrågade lärarna låter eleverna få arbeta praktiskt med medier, de låter dem arbeta med och pröva på olika arbetsformer och alternativa redovisnings- och examinationsformer. De resonerar flitigt kring betydelsen av att använda medierna för ämnesfördjupning och för att eleverna ska få tydliga kopplingar mellan det som står i läroböckerna och vad som sker ute i ”den riktiga världen”.

SLUTDISKUSSION

I detta kapitel kommer vårt resultat att diskuteras utifrån den bakgrund vi tecknat och delar av den teori vi redovisat men också utifrån våra egna erfarenheter. Vi utbildar oss båda visserligen fortfarande men har samtidigt fem (gymnasielärare i matematik och medieämnen) respektive tio (grundskola/grundsärskola) år inom yrket samt de praktikperioder som ingår i lärarutbildningen. Vi kommer därför att emellanåt diskutera våra resultat med utgångspunkt i personliga betraktelser.

Lärare och medier i undervisningen

Media, i alla dess former, har kommit till skolan för att stanna. Styrdokumenten är tydliga på uppdraget och utrustningen och tekniken är på de flesta håll införskaffad. Nu saknas kanske bara de väl genomtänkta och utprovade arbetsätten – anpassade till åldrar, program samt pedagogik och ämnes-/kursinnehåll. Det vi kunnat se spår av i vår undersökning är att lärare i alla fall aktivt och entusiastiskt använder medier och har en stark tilltro till detta arbetsätt. Användningsområdena är dessutom många och i flera fall personligt utarbetade och anpassade. Vi har kunnat se att samtliga mediekategorier används av åtminstone ett par lärare och några av dem av så gott som alla tillfrågade lärare. Det är på intet sätt överraskande eftersom vi intervjuat ett brett spektrum av lärare och troligtvis dessutom endast fått svar av dem som är mest aktiva och intresserade.

Det arbetsätt som är vanligast är att man arbetar *med* medier, dvs som ett verktyg. Man kan likna detta arbetsätt med att läroboken byts ut mot ett annat medium, men vår undersökning tyder på att det inte enbart handlar om att ersätta en källa med en annan. När medier används motiveras detta allt som oftast med att mediet i sig tillför en extra dimension – det anges vara mer interaktivt/aktuellt/kontextbundet/komplext eller på annat sätt bättre anpassat för den aktuella undervisningen. De lärare som undervisar *om* medier, är de som har detta tydligt angivet i respektive kursers styrdokument. Det rör sig om lärare i språk, samhällskunskap och medieämnen. De sistnämnda är även de som i störst utsträckning arbetar *för* medier, dvs utbildar sina elever i egen produktion av medier.

Tittar man på vår undersökning i ljuset av de hinder för en enhetlig mediepedagogik som formuleras av Rönnberg i bakgrundskapitlet framträder några tankeväckande bilder. Alder kan inte enbart ses som ett hinder för medias upptagande i skolvärlden. Flera av de lärare vi intervjuat närmar sig 60 år och ändå redovisar ett aktivt medieanvändande. Brist på vidareutbildning kan inte heller ses som en avgörande faktor för huruvida man väljer att arbeta med medier eller inte, då flertalet av våra respondenter uppger att de saknar vidareutbildning inom media eller IKT. Vad de flesta däremot verkar bära med sig är en vana av att använda medier samt en tro på att de (medierna) faktiskt har något att komma med såväl innehållsmässigt som motivationshöjande eller pedagogiskt. Att nästan alla lärare har en egen dator möjliggör i stor utsträckning att hitta nya, digitala, verktyg vare sig det handlar om läromedel och alternativa källor, material för planering eller inspiration från kollegor. Våra egna erfarenheter är att medier använder man oftast för att det antingen är: 1) gammalt och beprövat och därmed tryggt. En kollega tipsar om att man använt ett visst material/arbetsätt under ett specifikt moment tidigare och att det fungerat bra. Eller 2) nytt och utvecklande och därmed i bästa fall också intresseväckande. Man har hittat eller fått tips om ett material som fördjupar eller breddar bilden av ett område man tidigare berört kanske bara med läroböcker. Vad vi själva däremot

aldrig stött på är att dessa satsningar initieras av skolledning. I de fall det funnits exempelvis DVD-skivor till läroböcker i matematik eller webbresurser till läromedel i samhällskunskap har det helt och hållet varit upp till varje lärare om och hur man använder dessa.

Det andra hindret för en fungerande och konstruktiv mediepedagogik, att medieinslagen i skolan främst har setts som förebyggande mot medias skadliga verkningar och därmed alldeles för normativa, kan vi också se en ökad medvetenhet kring. Inte för att någon av våra respondenter uttrycker det direkt, men man kan indirekt avläsa spår som pekar i den riktningen. I flera kurser, och särskilt inom samhällskunskap och medieämnen, jobbar man med källkritik men man kompletterar med att även gå in på olika medieformers förutsättningar; Hur de verkar i samhället, vilka regler som styr, vilka ägarna är och de ekonomiska förutsättningar som gäller samt hur mediets unika formspråk fungerar. Därmed förflyttar man sig från ett rent kritiskt förhållningssätt och närmar sig rent konkret flera av de moment som förespråkas inom Media Education; eleverna gör innehållsanalyser, de ges möjlighet att förstå sammanhang kring ägare, avsändare och målgrupper, de får fördjupa sig i formspråk och de får göra egna produktioner. Detta kan man se som att undervisningen syftar till att "... develop young people's understanding of, and participation in, the media culture that surrounds them"¹⁴⁰ snarare än att vaccinera/skydda passiva elever mot medias skadliga verkningar.

Vad gäller det av Rönnerberg formulerade tredje hindret, att medias plats i skolan getts otillräckliga motiv, ger vår undersökning inte mycket att jämföra med. Rönnerberg hävdar att medias närvaro i skolan ska grundas på att "...de nya och halvgamla audiovisuella medierna är dagens dominerande uttrycksformer, huvudförmedlare av det som tänks och sägs i vårt samhälle. Medieberättelser är vår tids symboliska former och inte främst några metodiska hjälpmedel eller kulturförstörare."¹⁴¹ Ingen av våra respondenter går så djupt i sina motiveringar. Detta kan man dock utgå ifrån beror på att vi i vår undersökning frågat om vad lärarna personligen gör och motiven till detta, och inte bett dem föra allmänna resonemang om varför media bör vara en självklar del i den svenska skolan.

Den av Rönnerberg formulerade fjärde anledningen till trögheten att få in en fungerande mediepedagogik i skolan styrks av den forskningsöversikt Knutsson tecknar i bakgrundskapitlet – det saknas forskning om hur mediepedagogiken ska utformas. Paradoxalt nog, kan tyckas, eftersom det finns gott om forskning som säger just att behovet är stort men forskning om en lyckad mediepedagogik saknas. Vi vill hävda att vår undersökning stöder denna bild. Många lärare jobbar aktivt och varierat med medier men de saknar i många fall vidareutbildning och de har inte alltid tydligt urskiljbara motiv av vare sig pedagogisk eller styrdokumentsrelaterad art.

Lärare och pedagogik

Som vi nämnde i resultat och analys så nämner ingen av lärarna att de har några speciella pedagogiska inlärningsteorier i åtanke när de utformar sin undervisning *om, för* eller *med* medier. Däremot kan man urskilja att de ändå har ett flertal didaktiska tankar kring sin undervisning. De motiverar tydligt varför de väljer att använda medier i sin undervisning. De planerar sina lektioner utifrån tydliga syften. Vad ska jag undervisa om? Varför? Och slutligen Hur, på vilket sätt?

Lärare har, som det beskrevs i bakgrunden, ett uppdrag att utföra. De ska erbjuda alla elever en behovsanpassad och likvärdig undervisning med tydliga övergripande undervisningsmål och riktlinjer samt tydligt redovisade syften för det egna ämnet i ämnesplanerna. Vi uppfattar, efter egen erfarenhet och med undersökningens svar i åtanke, att lärare tänker och arbetar mer med praktisk metodik än med teoretisk pedagogik. Vad är det för motiv som ligger bakom lärares val av metoder då, om det inte är någon speciell pedagogisk filosofi? Återigen efter egen erfarenhet och utifrån svaren från undersökningen så kan vi dra slutsatsen att lärare inte "uppfinner hjulet två gånger" utan

140 Frau-Meigs (2006) s24

141 Rönnerberg (2003) s5

använder sig av beprövad erfarenhet, de frågar gärna sina kollegor hur de har lagt upp sin undervisningen i liknande situationer, man söker inspiration på nätet i sk. lärarforum (vilket även framkommit i undersökningen). De pedagogiska inlärningsteorierna blir istället en källa till till inspiration där man hämtar ”godbitar”. Läraren håller kanske med om vissa saker i en teori och andra i en annan och med detta som grund skapar man sina egna teorier, sin egen undervisningsstil. Citat från tidigare kollega ”Jag inspireras av Vygotskij's tankar om lek ...”. Med det sagt arbetar han inte efter Vygotskij's teorier i övrigt.

Lärare och styrdokument

Få av de tillfrågade lärarna nämner, motiverar, sin undervisning direkt med styrdokumentet. Däremot så kan vi dra många paralleller mellan deras svar och det som står skrivet i styrdokumentet, både i de övergripande målen och riktlinjerna men även i de ämnesspecifika. Styrdokumentet är något som alla lärare måste förhålla sig till, de ligger ju till grund för lärarens uppdrag, därför förutsätter vi att samtliga av de tillfrågade lärarna ändå utgår ifrån styrdokumentet även om de inte anger det så tydligt. Av egen erfarenhet vet vi att det inte förs så mycket diskussioner ute på skolorna om styrdokument och läroplaner men att de ändå är en stor del av läraridentiteten. Arbetet med styrdokumentet försiggår inom den egna yrkesrollen. Läraren måste basera sin undervisning på styrdokumentet för att eleverna ska kunna nå de förutsatta målen, inför individuella bedömningar, utvecklingssamtal och betyg.

En liten kort kommentar angående lärare, sociala medier, metodik och styrdokument...

De tillfrågade lärarna nämner att sociala medier är en del av elevernas vardag, de använder Facebook och skriver bloggar. Detta fenomen använder några av lärarna i sin undervisning. Eleverna väljer gärna att arbeta med bloggar, vid t.ex. redovisningar, istället för att skriva traditionellt. Detta skulle kunna ses som ett tecken på att användandet av sociala medier främst införts som en anpassning till teknikens utveckling och elevernas vardag snarare än på grund av direktiv ovanifrån även om styrdokumentet bäddar för användning av ny teknik i undervisningen.

Här vill vi uppmärksamma att ingen av de tillfrågade lärarna använder sociala medier som underlag för diskussioner om källkritik och/eller upphovsrätt. Det finns anledning att minnas Buckingham & Dommilles citat ”students have the technical know-how, but not the critical sense”.¹⁴² Vi har med våra ”media literacy-glasögon” på näsan troligtvis en annan syn på hur medieundervisning ska gå till än vår kollegor i undersökningen. Vi menar att även om det inte ingår i de ämnesspecifika styrdokumentet att undervisa eleverna mediekritiskt så står det ju ändå i de övergripande. Inom media literacy är helhetsperspektivet oerhört viktigt. Eleverna bör inte bara undervisas *med* medier, de behöver även få med sig kunskap och förståelse hur medier påverkar, vem som står bakom budskapet, vilken betydelse budskapet har för samhället och den egna personen o.s.v.

Avslutande diskussion

De lärare som arbetar med medier är kanske inte isolerade eldsjälar för de har bra uppbackning både materiellt, i uppdraget och i utbytet med likasinnade kollegor, men de saknar en gemensam grundkarta och kompass. Utrustningen finns, uppdraget är formulerat och lärarna har i många fall viljan – vem ska bygga broarna? Knutsson visar att ansvaret kan läggas på politiker och skolledare och vi är benägna att hålla med. Det kan tyckas naivt att tro att räddningen ska komma från marknadens aktörer eller att lärarna på något magiskt sätt ska uppnå mediepedagogisk kompetens på egen hand.

142 Buckingham & Dommille (2004) s49

Till Rönnerbergs recept för en fungerande mediepedagogik – att i lärarutbildningen föra in konkreta koncept och modeller för användandet av media – känns vägen lång. Vår egen erfarenhet av lärarprogrammet (vi är som redan nämnts lärarstudenter) är att på gränsen till intet handlar om metodik eller faktiska pedagogiktips. Det gäller inte bara arbete med medier utan allt konkret arbete med elever, material eller undervisning. Det finns dock all anledning att hoppas att detta kan ändras.

Förslag till fortsatt forskning

Under vårens uppsatsskrivning har vi insett att det finns ett område inom mediepedagogiken ute i skolorna som behöver vidareutvecklas och forskas mer om. Forskning som kan svara på frågorna: Hur bör mediepedagogik utformas? Hur och när ska lärarna tillgodogöra sig denna mediepedagogiska kompetens – under lärarutbildningen eller som fortbildning? Vad krävs för att kunna utbilda/vidareutbilda lärare på detta sätt? På vilket/vilka sätt underlättas inläring när man använder sig av medier? Vilka nackdelar finns det?

KÄLLFÖRTECKNING

- Buckingham, David & Domaille, Kate (2004) "Where Are We Going and How Can We Get There? General Findings from the UNESCO Youth Media Education Survey 2001" i *Promote or Protect? Perspectives on Media Literacy and Media Regulations: Introduction, Yearbook 2003*, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, Göteborgs Universitet.
- Esaiasson, Peter & Gilljam, Mikael m.fl (2012) *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad 4*:upplagan, Stockholm: Norstedts Juridik AB
- Feilitzen, Cecilia von (2004) "Promote or Protect? Perspectives on Media Literacy and Media Regulations: Introduction" i *Promote or Protect? Perspectives on Media Literacy and Media Regulations: Introduction, Yearbook 2003*, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, Göteborgs Universitet.
- Feilitzen, Cecilia von & Carlsson, Ulla (2004) *Promote or Protect? Perspectives on Media Literacy and Media Regulations: Introduction, Yearbook 2003*, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, Göteborgs Universitet.
- Fogelberg, Karin (2005) *Media Literacy – En diskussion om medieundervisning*, Arbetsrapport 25, Göteborgs Universitet: JMG
- Imsen, Gunn (2006) Upplaga 4, *Elenvens värld – En introduktion till pedagogisk psykologi*, Lund: Studentlitteratur AB
- Kernell, Lars-Åke (2010) Upplaga 2:1, *Att finna balanser – En bok om undervisningsyrket*, Lund: Studentlitteratur AB
- Olson, Kristin & Boreson, Cecilia (2004) *Medieresor: om medier för pedagoger*, Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB
- Rönnerberg, Margareta (2003) *Vad ÄR mediepedagogik*, Uppsala: Filmförlaget Margareta Rönnerberg
- Steinberg, John M (1994) *Den nya inläringen*, Solna: Ekelunds förlag AB
- Stensmo, Christer (1994) *Pedagogisk filosofi*, Lund: Studentlitteratur AB
- Strandberg, Leif (2006) *Vygotskij i praktiken – Bland plughästar och fusklappar*, Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag

Zacchetti, Matteo (2004) "Media Literacy and Image Education. A European Approach" i *Promote or Protect? Perspectives on Media Literacy and Media Regulations: Introduction, Yearbook 2003*, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Göteborgs Universitet: Nordicom

Elektroniska källor - pdf-fulltext

Buckingham, David (2003) *Questioning the Media: A Guide for Students*
http://www.amarc.org/documents/articles/buckingham_guide.pdf (hämtad 20120404)

Europaparlamentet (2006) *Europaparlamentets och rådets rekommendation av den 18 december 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande*,
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:sv:PDF>
(hämtad 20120521)

Frau-Meigs, Divina (2006) *Media Education – A Kit for Teachers, Students, Parents and Professionals* <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001492/149278e.pdf> (hämtad 20120404)

GY11 <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2705> (hämtad 20120321)

LGR11 <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575> (hämtad 20120321)

Grundsär11 <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2593> (hämtad 20120321)

Hernwall, Patrik (2008) *Utmaningar och betydelser – Reflektioner kring innebörden av en digital kompetens*, http://www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/263_hernwall.pdf (hämtad 20120403)

Knutsson, Stefan (2009) *Utveckling av lärares digitala kompetens*, Examensarbete, Stockholm KTH: Datavetenskap och kommunikation (pdf-fulltext) (hämtad 20120411)

Livingstone, Sonia (2004) *What is Media Literacy*, http://mediaculture-online.de/fileadmin/bibliothek/livingstone_medialiteracy/livingstone_medialiteracy.pdf (hämtad 20120404)

Livingstone, Sonia & Graaf, Shenja van der, *Media Literacy*,
http://www.shenja.org/Site/playlist_files/Media_Literacy_final08.pdf (hämtad 20120404)

Oxstrand, Barbro (2009) *Media Literacy Education – A discussion about Media education in the Western countries, Europe and Sweden*
http://130.241.16.4/bitstream/2077/22007/1/gupea_2077_22007_1.pdf (hämtad 20120322)

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (hämtad 20120411)

Övriga elektroniska källor

Idg.se, Skol-pc En ny miljardmarknad, <http://www.idg.se/2.1085/1.340271/skol-pc---en-ny-miljardmarknad> (hämtad 20120521)

NE, Nationalencyklopedin <http://www.ne.se/>

Skollagen, SFS 2010:800 http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K1 (hämtad 20120522)

Skolverket <http://www.skolverket.se/> (hämtad 20120522)

Skolverket, statistik och analys <http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.4290> (hämtad 20120522)

BILAGOR

- Bilaga 1 Mailenkät samt informationsbrev
- Bilaga 2 Mailförfrågan angående deltagande i mailenkäten
- Bilaga 3 Bilder på analyschema: Respondenter, Vad, Hur samt Varför

Bilaga 1 – Mailförfrågan angående deltagande i mailenkäten

Hej

Vi är två lärarstudenter som i vårt examensarbete har tänkt att kartlägga hur lärare arbetar med medier i undervisningen samt anledningar (pedagogiska, styrdokumentsrelaterade eller andra) till detta. Med anledning av detta vill vi komma i kontakt med lärare som kan tänka sig att ställa upp på en mailenkät.

Det är för oss oviktigt vilka åldrar du arbetar med, vilka ämnen/kurser du har och i vilken utsträckning du jobbar med medier.

Att arbeta med medier kan bland annat innebära att :

- man ser på film strömmande eller på dvd
- man använder sig av digitala uppslagsverk
- man använder tidningar för läsinlärning eller nyhetsarbete
- man använder spel/multimediaresurser såsom Chefrens pyramid
- eleverna gör egna filmer/radiosändningar/tidningar
- eleverna skriver på datorer istället för med papper och penna

Om våra frågor kan kortfattat säga att det är "kryssfrågor" som kompletteras med öppna följdfrågor, där du i stor utsträckning själv får beskriva hur du planerar, genomför eller utvärderar en lektion eller ett moment där medier används samt dina anledningar (pedagogiska/styrdokumentsrelaterade) till varför du gör som du gör. Frågorna kommer därför att kräva en liten arbetsinsats men du kan å andra sidan själv välja när du svarar på dem. Vi behöver dock dina svar senast fredag v 17.

OBS! Ditt namn och din arbetsplats kommer naturligtvis ej att synas i examensarbetet.

Låter det intressant?

Hör i så fall av dig till

xxx@student.gu.se

eller

xxx@student.gu.se

Tack på förhand

Fredrik Andersson och Elisabeth Eriksson

Bilaga 2 - Mailenkät samt informationsbrev

Göteborg, 2012-04-23

Hej

Vi är två lärarstudenter som i vårt examensarbete har tänkt kartlägga hur lärare arbetar med medier i undervisningen samt anledningar (pedagogiska, styrdokumentsrelaterade eller andra) till detta.

Om våra frågor kan kortfattat sägas att det är "kryssfrågor" som kompletteras med öppna följdfrågor. I följdfrågorna får du själv beskriva hur du planerar, genomför eller utvärderar en lektion eller ett moment där medier används samt dina anledningar

(pedagogiska/styrdokumentsrelaterade) till varför du gör som du gör. Frågorna kommer därför att kräva en liten arbetsinsats men du kan å andra sidan själv välja när du svarar på dem. Vi behöver dock dina svar senast fredag v 17.

Gör så här:

1. Öppna word-dokumentet "Webbenkäten.doc"
2. Kryssa i parenteserna alternativt skriv dit egna svar direkt i dokumentet.
3. Spara och maila tillbaka till: xxx@student.gu.se eller xxx@student.gu.se

OBS! Ditt namn och din arbetsplats kommer naturligtvis ej att synas i examensarbetet. Vi kommer att "anonymisera" dina svar när vi får tillbaka dem genom att döpa om dokumentet till "Person 1" o s v.

Tack för att du ställer upp

Med vänliga hälsningar

Fredrik Andersson och Elisabeth Eriksson

Institutionen för Media- och Kommunikationsvetenskap

Göteborgs Universitet

Webbenkät – medier i undervisningen

1. Sätt kryss och skriv direkt i dokumentet.

2. Spara och maila tillbaka till:

xxx@student.gu.se

xxx@student.gu.se

Tack för din medverkan!

DEL 1:

1. Kön? Sätt kryss i parentes:

Man

Kvinna

2. Examensår som lärare? Skriv i parentes:

(ÅÅÅÅ)

3. Antal yrkesverksamma år som lärare? Skriv i parentes:

(Å)

4. Fristående eller kommunal skola? Sätt kryss i parentes:

Fristående

Kommunal

5. Var jobbar du? Sätt kryss i parenteser:

- Grundskola
- Gymnasium
- Särskola

6. Vilka åldrar undervisar du? Flera alternativ möjliga, sätt kryss i parenteser:

- 6 7 8 9 10 11 12
- 13 14 15 16 17 18 19

7. Vilka ämnen/kurser undervisar du i? Du behöver inte specificera ex Matematik A, B, C osv. Skriv i parenteser:

(ÄMNER/KURSER)

8. Är du utbildad/vidareutbildad inom medier/IKT?

- Ja
- Nej

9. Hur bedömer du dina egna kunskaper inom medier/IKT?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Varken bra eller dåliga
- Ganska dåliga
- Mycket dåliga

10. Vilken inställning har du till att använda medier i undervisningen?

- Mycket positiv
- Ganska positiv
- Varken positiv eller negativ
- Ganska negativ
- Mycket negativ

11. Vilka av följande resurser har du som lärare tillgång till/finns på skolan? Flera alternativ möjliga, sätt kryss i parenteser:

- 1:1-datorer för eleverna (d v s att eleverna får "egna" datorer)
- Datorsalar/bärbara lånedatorer för eleverna
- Egen dator
- TV/DVD
- Radio/CD-spelare
- Stillbildskameror
- Filmkameror
- Dator med projektor och skärm i klassrum
- Smartboard
- Skolbibliotek
- Annat, i så fall vad? Skriv i parenteser: (ANNAT)

DEL 2

12a. Använder du tidningar eller andra pappersmedier i din undervisning? Sätt kryss i parenteser:

- Ja Om "Ja" fortsätt till 12b.
- Nej Om "Nej" fortsätt till 13a.

12b. Använder du tidningar eller andra pappersmedier för/som? Flera alternativ möjliga, sätt kryss i parenteser:

- Planering av lektion
- Fördjupning/utveckling av ämnesrelaterat stoff
- Läsinläring
- Språkinläring
- Samhällsinformation
- Nyheter
- Upphovsrätt/källkritik
- Instruktioner
- Eleverna gör egna produkter
- Förströelse/rekreation
- Belöning
- Utvärdering av lektion/inlämningar/prov
- Annat, i så fall vad? *Skriv i parenteser: (ANNAT)*

På följande frågor – svara så utförligt som möjligt med förtydligande exempel och resonemang

12c. Om du använder tidningar eller andra pappersmedier i din undervisning - beskriv hur det går till. Skriv i parenteser:

(BESKRIVNING)

12d. Om du använder tidningar eller andra pappersmedier i din undervisning - förklara bakomliggande motiv. Skriv i parenteser:

(FÖRKLARING)

13a. Använder du tv/webb-tv/filmer (video/dvd/strömmande) eller andra rörliga bildmedier i din undervisning? Sätt kryss i parenteser:

Ja Om "Ja" fortsätt till 13b.

Nej Om "Nej" fortsätt till 14a.

13b. Använder du tv/webb-tv/filmer (video/dvd/strömmande) eller andra rörliga bildmedier för/som. Flera alternativ möjliga, sätt kryss i parenteser:

Planering av lektion

Fördjupning/utveckling av ämnesrelaterat stoff

Läsinlärning

Språkinlärning

Samhällsinformation

Nyheter

Upphovsrätt/källkritik

Instruktioner

Eleverna gör egna produkter

Förströelse/rekreation

Belöning

Utvärdering av lektion/inlämningar/prov

Annat, i så fall vad? *Skriv i parenteser:* (ANNAT)

På följande frågor – svara så utförligt som möjligt med förtydligande exempel och resonemang

13c. Om du använder du tv/webb-tv/filmer (video/dvd/strömmande) eller andra rörliga bildmedier i din undervisning - beskriv hur det går till. *Skriv i parenteser:*

(BESKRIVNING)

13d. Om du använder du tv/webb-tv/filmer (video/dvd/strömmande) eller andra rörliga bildmedier i din undervisning - förklara bakomliggande motiv. *Skriv i parenteser:*

(FÖRKLARING)

14a. Använder du radio/webb-radio/ljud-cd eller andra ljudmedier i din undervisning? Sätt kryss i parenteser:

- Ja Om "Ja" fortsätt till 14b.
- Nej Om "Nej" fortsätt till 15a.

14b. Använder du radio/webb-radio/ljud-cd eller andra ljudmedier för/som? Flera alternativ möjliga, sätt kryss i parenteser:

- Planering av lektion
- Fördjupning/utveckling av ämnesrelaterat stoff
- Läsinlärning
- Språkinlärning
- Samhällsinformation
- Nyheter
- Upphovsrätt/källkritik
- Instruktioner
- Eleverna gör egna produkter
- Förströelse/rekreation
- Belöning
- Utvärdering av lektion/inlämningar/prov
- Annat, i så fall vad? Skriv i parenteser: (ANNAT)

På följande frågor – svara så utförligt som möjligt med förtydligande exempel och resonemang

14c. Om du använder du radio/webb-radio/ljud-cd eller andra ljudmedier i din undervisning - beskriv hur det går till. Skriv i parenteser:

(BESKRIVNING)

14d. Om du använder du radio/webb-radio/ljud-cd eller andra ljudmedier i din undervisning - förklara bakomliggande motiv. Skriv i parenteser:

(FÖRKLARING)

15a. Använder du fotografier/andra bildmedier i din undervisning? Sätt kryss i parenteser:

Ja Om "Ja" fortsätt till 15b.

Nej Om "Nej" fortsätt till 16a.

15b. Använder du fotografier/andra bildmedier för/som? Flera alternativ möjliga, sätt kryss i parenteser:

Planering av lektion

Fördjupning/utveckling av ämnesrelaterat stoff

Läsinlärning

Språkinlärning

Samhällsinformation

Nyheter

Upphovsrätt/källkritik

Instruktioner

Eleverna gör egna produkter

Förströelse/rekreation

Belöning

Utvärdering av lektion/inlämningar/prov

Annat, i så fall vad? *Skriv i parenteser: (ANNAT)*

På följande frågor – svara så utförligt som möjligt med förtydligande exempel och resonemang

15c. Om du använder du fotografier/andra bildmedier i din undervisning - beskriv hur det går till. Skriv i parenteser:

(BESKRIVNING)

15d. Om du använder du fotografier/andra bildmedier i din undervisning - förklara bakomliggande motiv. Skriv i parenteser:

(FÖRKLARING)

16a. Använder du spel/multimediaprogram eller andra mjukvaruresurser i din undervisning?

Sätt kryss i parenteser:

- Ja Om "Ja" fortsätt till 16b.
- Nej Om "Nej" fortsätt till 17a.

16b. Använder du spel/multimediaprogram eller andra mjukvaruresurser för/som Flera alternativ möjliga, sätt kryss i parenteser:

- Planering av lektion
- Fördjupning/utveckling av ämnesrelaterat stoff
- Läsinlärning
- Språkinlärning
- Samhällsinformation
- Nyheter
- Upphovsrätt/källkritik
- Instruktioner
- Eleverna gör egna produkter
- Förströelse/rekreation
- Belöning
- Utvärdering av lektion/inlämningar/prov
- Annat, i så fall vad? *Skriv i parenteser:* (ANNAT)

På följande frågor – svara så utförligt som möjligt med förtydligande exempel och resonemang

16c. Om du använder du spel/multimediaprogram eller andra mjukvaruresurser i din undervisning - beskriv hur det går till. *Skriv i parenteser:*

(BESKRIVNING)

16d. Om du använder du spel/multimediaprogram eller andra mjukvaruresurser i din undervisning - förklara bakomliggande motiv. *Skriv i parenteser:*

(FÖRKLARING)

17a. Använder du webbresurser (uppslagsverk/lärrarresurser/annat) din undervisning? Sätt kryss i parenteser:

- Ja Om "Ja" fortsätt till 17b.
- Nej Om "Nej" fortsätt till 18a.

17b. Använder du webbresurser (uppslagsverk/lärrarresurser/annat) för/som? Flera alternativ möjliga, sätt kryss i parenteser:

- Planering av lektion
- Fördjupning/utveckling av ämnesrelaterat stoff
- Läsinlärning
- Språkinlärning
- Samhällsinformation
- Nyheter
- Upphovsrätt/källkritik
- Instruktioner
- Eleverna gör egna produkter
- Förströelse/rekreation
- Belöning
- Utvärdering av lektion/inlämningar/prov
- Annat, i så fall vad? Skriv i parenteser: (ANNAT)

På följande frågor – svara så utförligt som möjligt med förtydligande exempel och resonemang

17c. Om du använder du webbresurser (uppslagsverk/lärrarresurser/annat) i din undervisning - beskriv hur det går till. Skriv i parenteser:

(BESKRIVNING)

17d. Om du använder du webbresurser (uppslagsverk/lärrarresurser/annat) i din undervisning - förklara bakomliggande motiv. Skriv i parenteser:

(FÖRKLARING)

18a. Använder du sociala medier din undervisning? Sätt kryss i parenteser:

- Ja Om "Ja" fortsätt till 18b.
- Nej Om "Nej" – enkäten avslutad

18b. Använder du sociala medier för/som? Flera alternativ möjliga, sätt kryss i parenteser:

- Planering av lektion
- Fördjupning/utveckling av ämnesrelaterat stoff
- Läsinlärning
- Språkinlärning
- Samhällsinformation
- Nyheter
- Upphovsrätt/källkritik
- Instruktioner
- Eleverna gör egna produkter
- Förströelse/rekreation
- Belöning
- Utvärdering av lektion/inlämningar/prov
- Annat, i så fall vad? *Skriv i parenteser: (ANNAT)*

På följande frågor – svara så utförligt som möjligt med förtydligande exempel och resonemang

18c. Om du använder du sociala medier i din undervisning - beskriv hur det går till. Skriv i parenteser:

(BESKRIVNING)

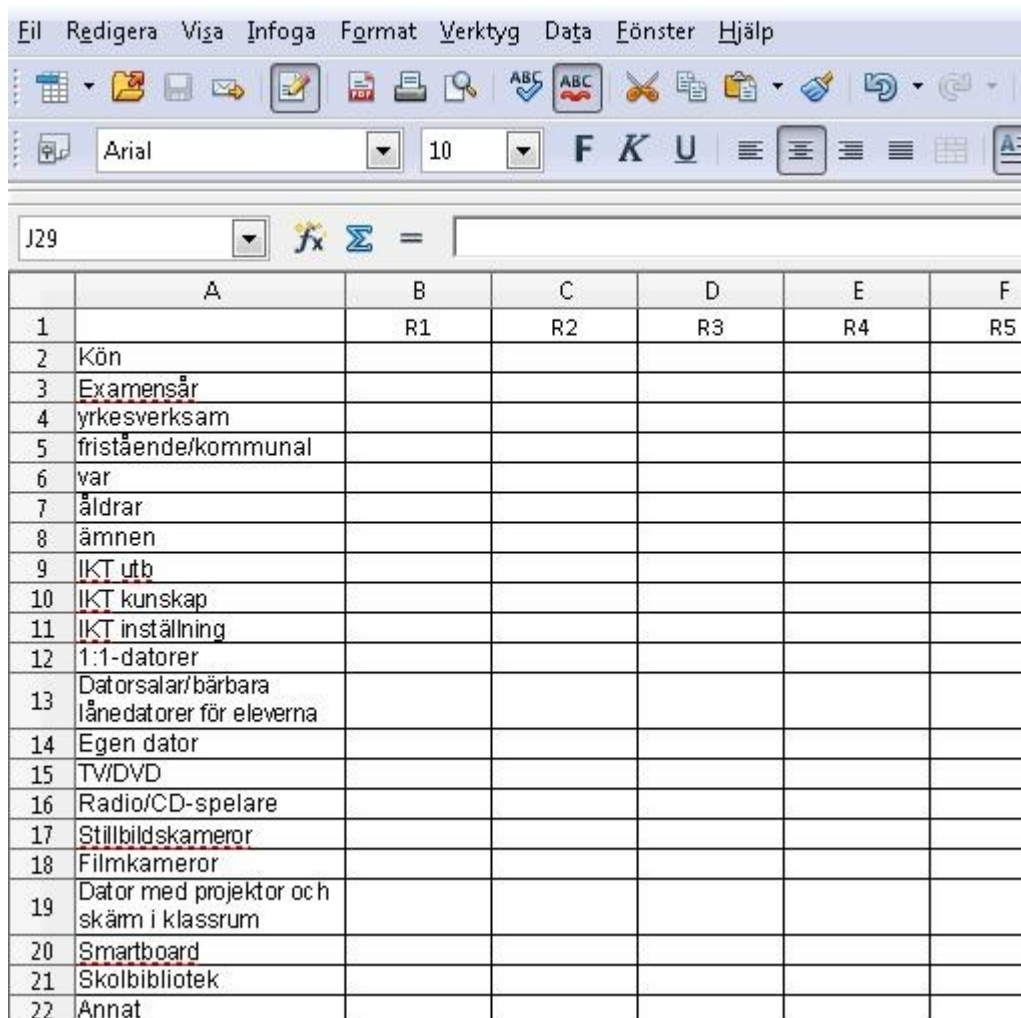
18d. Om du använder du sociala medier i din undervisning - förklara bakomliggande motiv.

Skriv i parenteser:

(FÖRKLARING)

Bilaga 3 - Bilder på analyschema: Respondenter, Vad, Hur samt Varför

Nedan visas några bilder på hur våra analyscheman ser ut, icke ifyllda. De visas endast som "cut out's" av helheten eftersom syftet endast är att illustrera funktionen. Bilderna skulle bli oläsliga om de visades i sin helhet eftersom de då måste förminskas för att få plats på sidan. Noteras bör att analyschemat för *Vad* endast visar två mediekategorier.

The image shows a screenshot of a spreadsheet application. The menu bar includes 'Fil', 'Redigera', 'Visa', 'Infoga', 'Format', 'Verktyg', 'Data', 'Fönster', and 'Hjälp'. The toolbar contains various icons for file operations, editing, and formatting. The font is set to Arial, size 10. The active cell is J29. Below the toolbar is a formula bar with a dropdown arrow, a function icon, a sum icon, and an equals sign. The main area contains a table with columns A through F and rows 1 through 22. The data in the table is as follows:

	A	B	C	D	E	F
1		R1	R2	R3	R4	R5
2	Kön					
3	Examensår					
4	yrkesverksam					
5	fristående/kommunal					
6	var					
7	äldrar					
8	ämnen					
9	IKT utb					
10	IKT kunskap					
11	IKT inställning					
12	1:1-datorer					
13	Datorsalar/bärbara lånedatorer för eleverna					
14	Egen dator					
15	TVDVD					
16	Radio/CD-spelare					
17	Stillbildskameror					
18	Filmkameror					
19	Dator med projektor och skärm i klassrum					
20	Smartboard					
21	Skolbibliotek					
22	Annat					

Illustration 1: Del av analyschema - respondenter

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	Vad		R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7
2	Tidningar								
3		Planering							
4		Fördjupning							
5		Läsinläring							
6		Språkinläring							
7		Samhällsinformation							
8		Nyheter							
9		Upphovsrätt/källkritik							
10		Instruktioner							
11		Eleverna gör egna produkter							
12		Förströelse/rekreation							
13		Belöning							
14		Utvärdering							
15		Annat							
16	TV/filmer								
17		Planering							
18		Fördjupning							
19		Läsinläring							
20		Språkinläring							
21		Samhällsinformation							
22		Nyheter							
23		Upphovsrätt/källkritik							
24		Instruktioner							
25		Eleverna gör egna produkter							
26		Förströelse/rekreation							
27		Belöning							
28		Utvärdering							
29		Annat							

Illustration 2: Del av analyschema - medier i undervisningen

Excel interface showing a table with columns A, B, C, D and rows 1-8. The active cell is K26. The table content is as follows:

	A	B	C	D
1	Hur	R1	R2	R3
2	tidningar			
3	TV/filmer			
4	Radio			
5	Foto			
6	Spel/program			
7	Webbresurser			
8	Sociala medier			

Illustration 3: Del av analyschema - hur lärare använder medier i undervisningen

Excel interface showing a table with columns A, B, C, D, E and rows 1-8. The active cell is A12. The table content is as follows:

	A	B	C	D	E
1	Varför	R1	R2	R3	R4
2	tidningar				
3	TV/filmer				
4	Radio				
5	Foto				
6	Spel/program				
7	Webbresurser				
8	Sociala medier				

Illustration 4: Del av analyschema - motivering varför lärare använder medier i sin undervisning.